БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! 44-дэхи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 307 (11293) | 1966 оной декабриин 30, пятница | Сэн 2 мүнгэн

ЭРДЭМЭЙ ОРЬЁЛ

Агууехэ Октябриин социалис революциин табин жэлэй ойн он орохоёо байна. Табин жэл хүн түрэлтэнэй түүхэдэ богонихон болзор. Теэд энээхэн болзор соо марксистско-ленинскэ эрдэмэй тон зүб, илагдашагүй хүсэтэй байhаниинь юунhээшье үлүүгээр тодоржо гараа.

Марксизм-ленинизмын туг доро Агууехэ Октябрь мандааhэн. Марксистско-ленинскэ эрдэмэй заабари бэелүүлэн, манай Коммунис парти орон дотороо хүдэлмэришэн-таряашанай гүрэн тогтоогоо бэлэй. Мүнөө социализм байгуулаад, коммунизмын бата hуури табижа байгдаhан түүхэтэ хэрэг тэрэл эрдэмэй аша габьяа мүн.

Тиигэжэ Коммунис парти өөрынгөө ажабайдалые, ажал ябуулгые марксистско-ленинскэ эрдэмтэй нарин нягтаар холбоhон. Коммунис парти гэхэдээ, бидэнэр эрдэм ухаанай баялигые hананабди. Эрдэм ухаан тухай хэлэхэдээ, Коммунис партияа магтанабди.

Эгээл мүнөөнэй үе сагай онсо илгаань хадаа эрдэм ухаанда үндэhэлөөгүй haa бишыханшье, ехэшье хэрэг бүтээхэ аргагүй. Энээн тухайда партиин XXIII дугаар съезд, Центральна Комитедэй Пленумүүд эли тодоор заажа үгэнэ.

Социалис обществынгоо саашанхи хүгжэлтые шиидхэхэдээ, коммунизмын материально-техническэ үндэhэ hуури байгуулхадаа, уласхоорондын ехэ ехэ хэрэгүүдые бэелүүлхэдээ, Коммунис парти мүнөө үеын эрдэмэй туйлалтануудта түшэглэнэ. КПСС-эй Программа соо иигэжэ хэлэгдэнэ:

«Эрдэм наукые хэрэглэхэ гээшэ обществын үйлэдбэрилгын хүсэ тон ехээр хүгжөөхэ шиидхэхы арга нүхэсэл мүн. Эрдэм наукые хүгжөөхын, тэрэнэй туйлалтануудые арадай ажахыда ашаглахын тулада парти саашадаашье тусгаар анхарал табижа байха».

Партиин Программын энэ шухала заабариин хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлэгдэжэ байhание совет эрдэмтэдэй ехэ ехэ туйлалтанууд гэршэлнэ. Мүнөө совет эрдэм наука дэлхэй дээрэ түрүү hуури эзэлэнхэй. Түрүүшын хэмэл одон манайда бии болооhэн. Hарын түрүүшын зураг манайда абтаhан. Мүнөөнэй үйлэдбэрие хурдадхаха олон янзын шэнэ материалнууд манайда бии болгогдоо. Тиигэжэ эрдэм хадаа үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй нэгэн боложо байна.

Коммунис парти болбол эрдэм наукые хүгжөөхын тула хододоо оролдожо байдаг. Энэ ехэ оролдолгын нэгэ гэршэнь хадаа СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин таhагай Буряадай филиал тогтоолго болоно.

Хэдыхэн арбаад жэлэй саада тээ эрдэмтэдэй тоое хургаараа тоолохоор байhан Буряад орондо Наукануудай академиин филиал байгуулга угаа ехэ удха шанартай. Энэ хадаа Коммунис партиин ленинскэ национальна политикын мандажа ерэhэнэй арсашагүй гэршэ. Энэ хадаа Буряад орондо эрдэм наукын амжалтануудай баримта.

Мүнөө манай республикада шэнжэлгын хоёр институтай Академиин филиал, дүрбэн дээдэ hургуули, шэнжэлгын хэдэн бусад эмхи зургаанууд бии. Эндэ мянга шахуу эрдэмтэд ажаллана. Буряадай эрдэмтэдэй туйлалтанууд совет эрдэмэй хүгжэлтэдэ бэе соогоол нэмэри оруулалсана.

Академиин филиалай эмхидхэлгэдэ зорюулагдаhан, тээмэндэ болоhон баярай суглаан дээрэ Буряадай эрдэмтэдэй туйлалтанууд үндэрөөр сэгнэгдээ. Филиалай радиофизигүүд хада уулатай газарта ультро-богони долгиной ябаса тухай шэнэ шэнжэлгэ хэжэ, теоретическэшье, практическашье удхатай тобшолол хээ. Манай химигүүд, газарай хүрьhэ шэнжэлэгшэд гёологууд олон hонирхолтой хүдэлмэри хэнэ. Ниитын эрдэмтэдэй — түүхэшэд, хэлэ, искусство шэнжэлэгшэд нилээд туйлалтатай. Тэдэнэй олониинь бүхы орон, бүхы Сибирь дотор удхатай шэнжэлгэнүүдые бэелүүлhэн байна.

Буряадай филиал байгуулга хадаа манай эрдэмтэдэй мүнөө үеын эрдэмэй орьёл өөдэ зорихо тон таарамжатай арга нүхэсэл олгоо.

Партиин Центральна Комитет, Совет Правительство, СССР-эй Наукануудай академиин болон Буряадай филиал эмхидхэхэ тухай шиидхэбэри абахадаа, манай эрдэмтэдэй урда тон ехэ зорилгонуудые табиhан байна. Эдэ зорилгонуудынь хадаа — эрдэм ухаанай элдэб hалбаринуудые хүгжөөжэ, республикынгаа экономико, соёл болбосоролой ургалтада али болохоор туhалха хэрэг мүн.

Тиимэhээ манай эрдэмтэд шэнэ оршон байдалда өөрынгөө бүхы ажал ябуулгые респибликынгаа ажахын, соёл болбосоролой хүгжэлтын эрилтэдэ тааруулан бэелүүлхэ ушартай болоно. Зүгөөр энэ талаар мүнөө болотор яhала олон дутуунууд байhан. Жэшээлхэдэ, шэнжэлэлгын институтда газарай хүрьhэ шэнжэлхэ таhаг, биологиин таhаг болон бусад хадаа өөрынгөө хүдэлмэрие республикын хүдөө ажахын эрилтэдэ наряар хандуулдаггүй байна. Мүн ниитын эрдэмтэд соёл гэгээрэлэй олон зорилгонуудые шиидхэлгэhээ холошог байдаг байгаа. Тусхайлан хэлэбэл, мүнөө үедэ хүдөөдэ боложо байhан шэнэ шэнэ хубилалтанууд муугаар шэнжэлэгдэнэ. Тэдэнэр ажалшадые коммунис хүмүүжүүлгын эрдэмэй үндэhэ hуури, шэнэ аргануудые олгохо ябадалда hулаар хабаадалсана.

Буряадай филиал байгуулагдажа, академическэ хоёр институтай болоод байхадаа, манай республикын ажалшад, партийна организаци хадаа эдэ бүхы зорилгонуудые эрдэмтэдэйнгээ шударгы эдэбхитэйгээр шиидхэлсэхыень эрилтэ табиха дүүрэн эрхэтэй.

Агууехэ Октябриин революциин табин жэлэй ойдо бүхы ажалшад бэлэдхэжэ байна. Ажалшадтай сүг хамта манай эрдэмтэдэй энэ ехэ hайндэрые эрдэм шэнжэлгын шэнэ амжалтануудаар угтахаб хүсэе.

УЯЛГАНЬ — 800 ГРАММ

Бата Бимбаев өөрынгөө нүхэр Цыпылма Зундуеватай долоодохи жэлээ Мухар-Шэбэрэй аймагай «Эрдэм» совхозой табадахи отделенидэ мал харууhална. Малшад мүнөө жэл 170 бууруунуудые даажа абаад, толгой бүриинь шэгнүүр сүүдхэдээ 800 граммаар нэмээхэ гэжэ шиидэнхэй. Энэнь Агууехэ Октябриин 50 жэлэй ойдо зорюулжа абаhан тэдэнэй уялгань болоно.

Д. ЛОПИЛОВ.

МАГТААЛ СУУДА ХҮРТЭБЭ

Ринчин Жигжитовна Дымбеева нилээд мэргэжэлтэй, нютагтаа хүндэтэй болоhон киномеханик. Соносхоhон саг соогоо киногоо hайнаар харуулха, хүн зониие олоор хабаадуулха гэжэ ехэ оролдолго гаргадаг. Түхеэрэлгээшье нарин нягтаар абажа байдаг.

Захааминай аймагай «40 лет Октября» колхозой түб hуурин болохо Мэлэ тосхоной хүдөөгэй клубай киномеханик нүхэр Дымбеева үнгэрhэн хабар соносхогдоhон хүдөөгэй киномеханигуудай хүдэлмэриин Бүхэсоюзна харалгада эдэбхитэйгээр оролсожо, hайн сэгнэлтэ абаhан. Тэрэ мүрысөөндэ илалта туйлаhанайнгаа түлөө Ринчин Жигжитовна РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи кинематографиин талаар Комитедэй болон культурын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаhан юм.

Тэрэ Хүндэлэлэй грамота нүхэр Дымбеевада hая барюулагдаба. Энэ ушар хүдөөгэй соёлшын шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ амжаhан хэрэг үйлынь hүлдэ тэмдэг болоно гээшэ.

Б. ШИРАПОВ.

ЕРЭХЭ ЖЭЛЭЙНГЭЭ ТҮСЭБӨӨР

Үсэгэлдэр оёдолой «Труд» фабрика декабрь hарынгаа түсэбые дүүргэбэ. Энэ жэлдэ хамта 2 миллион 90 мянган түхэригтэ продукци үйлэдбэрилэгдөө. Тус фабрикынхид гүрэндэ продукци тушаахынгаа хажуугаар 12 hарын турша соо хубсаhа оёлгоор 28 мянган хүнэй захилые дүүргэбэ.

Илангаяа хүүгэдэй хубсаhа оёлгын, утаhа гүрэлгын цехүүд бүтээсэтэйгөөр ажаллаба. Эдэ цехүүдые К. И. Стрежнева, В. К. Леминова гэгшэд хүтэлнэ.

Предприяти ерэхэ жэлэйнгээ түсэбөөр ажаллажа эхилээ.

Ю. ПАТРУШЕВ.

БУРЯАДАЙ АССР-эй ЗУРГААДАХИ ЗАРЛАЛАЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ АРБАДАХИ СЕССИ

Үсэгэлдэр Улаан-Үдэдэ Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй X сесси боложо үнгэрбэ.

Сессиие республикын Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **Н. Г. Балдано** нээгээ. Сессиин зүбшэхэ зүйлдэ иимэ асуудалнууд табигдаа:

1. 1967 ондо Буряадай АССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбэй проект тухай.
2. Буряадай АССР-эй 1967 оной гүрэнэй бюджет, Буряадай АССР-эй 1965 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэлгэ тухай.
3. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай.

Нэгэдэхи асуудалаар республикын гүрэнэй түсэблэлгын комиссиин түрүүлэгшэ депутат **В. П. Лысов** элидхэл хэhэн байна.

Республикын 1967 оной гүрэнэй бюджет болон 1965 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэлгэ тухай республикын финансын министр депутат **Ч. В. Ендонов** элидхэбэ. Мүн энэ асуудалаар Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй бюджетнэ комиссиин гэшүүн депутат **Ц. О. Цыбиков** нэмэлтэ элидхэл хээ.

Элидхэлнүүдэй hүүлээр, 1967 ондо республикын арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбэй проектые, мүн гүрэнэй бюджет тушаа элидхэлые зүбшэн хэлсэжэ эхилээ. Депутат **П. Э. Ренчинов** (Хориин hунгуулиин округ) түрүүлэн үгэ хэлэбэ. Тэрэнэй удаа депутат **А. Ф. Ваганов** (Захааминай hунгуулиин округ), республикын Элүүрые хамгаалгын министр **Л. Д. Мадыева,** Улаан-Үдын хүдөөгэй аймагай Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **А. К. Чебунин,** депутадууд: **М. М. Хабалов.** (Тамирай hунгуулиин округ), **А. В. Грехнева** (Паровоз бүтээлгын hунгуулиин округ), **А. П. Кудряшов** (Доодо-Элхиин hунгуулиин округ), **Н. Б. Пивоваров** (Элхиин hунгуулиин округ), Буркоопсоюзай правлениин түрүүлэгшэ **А. А. Именохоев,** депутат **Г. Д. Тучинов** (Шахтын hунгуулиин округ), Буряадай барилгын управлениин начальник **К. А. Восканянц,** баригдажа байгаа Сэлэнгын целлюлозно-картонно комбинадай директор **П. С. Рыбаков,** депутадууд **Г. А. Еремин** (Таловскын hунгуулиин округ), **В. И. Титов** (Турантайн hунгуулиин округ), **И. А. Игнатьев** (Дээдэ-Хүрбын hунгуулиин округ), **В. Г. Бирюков** (Горьковско hунгуулиин округ) гэгшэд үгэ хэлэhэн байна.

Табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ манай республикын ажалшадай урагшаа шэнэ алхам хэхые эрмэлзэн, Совет засагай түүхэтэ 50 жэлэй ойе ажахын, соёл культурын шэнэ илалтануудаар угтахын түлөө социалис мүрысөөнэй үргэн дэлисэтэйгээр дэлгэржэ байhан тухай үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ.

Сессидэ табигдаhан асуудалнуудые зүбшэн хэлсэhэнэй удаа 1967 ондо республикын арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай, мүн республикын 1967 оной гүрэнэй бюджет тухай хуулиие депутадууд нэгэн дуугаар баталан абаба. Мүн тэрэшэлэн 1965 оной бюджедэй гүйсэдхэл тухай тогтоол баталагдаа.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые Верховно Совет батална. Энээгээр республикын Верховно Соведэй X сесси хүдэлмэреэ түгэсхэhэн байна.

УЛААН ТУГ БАРЮУЛАГДАБА

Буряадай республикын гэгээрэлэй эдэбхитэдэй суглаан Чайковскиин нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищиин концертнэ зал соо болобо.

Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министр С. Г. Дугаровай «Юрэнхы эрдэмэй дунда hургуулиин хүдэлмэри саашадань hайжаруулха тухай КПСС-эй ЦК-гай тогтоол ба Буряадай АССР-эй hургуулинуудай, гэгээрэлэй зургаануудай зорилгонууд» гэhэн элидхэл зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Суглаан дээрэ 1966—1967 оной hуралсалай жэлые эрхим бэлэдхэлтэйгээр угтажа, РСФСР дотор дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ нэгэдэхи hуури эзэлhэнэйнгээ түлөө Буряадай республика РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй ба ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугта хүртэhэн байгаа. Тэрэ тугые РСФСР-эй гэгээрэлэй министрэй орлогшо А. А. Черников, РСФСР-эй Гэгээрэлэй министерствын коллегиин үмэнэhөө Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшэ К. Л. Барьядаев, Буряадай АССР-эй гэгээрэлэй министр С. Г. Дугаров, гэгээрэл, дээдэ hургуулиин болон эрдэм ухаанай эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай областной комитедэй түрүүлэгшэ О. Т. Хадаханэ гэгшэдтэ барюулба.

Д. ЭРДЫНЕЕВ.

„БАЯН-ГОЛ" hАЙШААГДАА

Үсэгэлдэр Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикада Москваhаа баяртай соносхол абтаба.

РСФСР-эй Хүнгэн промышленностиин министерство Буряадай сэмбэшэдэй үйлэдбэрилhэн продукци хаража үзөөд, «Баян-Гол» гэжэ нэрэтэй нооhон бүдыень, мүн «46—32» маркын сэмбые дэлхэйн стандартаар абтаба гэжэ дуулгаа. Тиигэжэ манай сэмбэшэдэй нэхэhэн «Баян-Гол» гэжэ бүд дэлхэйн эрхим бүдүүдэй дэргэдэ табигдаха болобо.

Е. ГОРЬКОВА.

ҮБГЭ ЭСЭГЭНЭРЭЙ ХӨӨРӨӨН

Декабриин 28-да «Ленинское знамя» газетын редакцида hонирхолтой уулзалга болоо. Граждан дайнда хабаадалсаhан үбгэ эсэгэнэр эндэ ерэжэ, Совет засагай тогтоhон түрүүшын үдэрнүүд тухай hонирхолтой хөөрөө залуу үетэндэ дэлгэбэ.

Түрүүшын комсомолец, мүнөө амаралтада гараhан майор Михаил Абрамович Бейрах, пенсионер Петр Яковлевич Шаблин гэгшэд тэрэ үеын тэмсэл тухай хөөрөө. Нүхэр Шаблинай Павел Балтахинов Каландарашвили хоёрой хоорондо шухала мэдээсэл зөөдэг байhыень шагнахада hонирхолтой.

Газетын хуудаhанда урдын ветерануудай хөөрөөе, тэрэнэй үнэтэ үгэнүүдые дэлгэрэнгыгээр толилжо байха гэжэ шиидэгдэбэ.

А. СУРМАЧ.

Хяагта.

БАРИЛГАШАД ЭЛИДХЭНЭ

Үсэгэлдэр Буряадай управлениин коллектив табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэбые дүүргэhэн тухайгаа элидхэбэ.

Барилгашад түгэсэжэ байhан энэ жэлэй туршада 200 мянган түхэригэй ашаг олзо оруулба. 130 мянган түхэригэй салин хүлhэ алмаба. Энэнь тэдэнэй туйлаhан горитой амжалта болоно.

Барилга-хабсаралгын 8-дахи управлениин, гэр барилгын комбинадай хүдэлмэришэд барилгашадай дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана. Эдэ коллективүүд Агууехэ Октябриин 50 жэлэй ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлэн, ажалдаа hайн үрэ дүн туйлана.

Жэлэй дүүрэтэр үшөө 70 мянган түхэригэй барилга-хабсаралгын ажал хэжэ дүүргэхэ, даабариhаа гадуур 2000 дүрбэлжэн метрэй байрын талмай ашаглалгада тушааха, 10 мянган түхэригэй ашаг олзо оруулха гэжэ барилгашад шиидээ. Барилгын управлениин хүдэлмэришэд ажалай иимэ бэлэгтэйгээр шэнэ жэлые угтажа байна.

БАЙРЫН-КОММУНАЛЬНА АЖАХЫН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭД ШАГНАГДАБА

Байрын-коммунальна ажахые хүгжөөлгэдэ, хүн зониие хангалга hайжаруулгада амжалта туйлаhанайнгаа түлөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1966 оной декабриин 20-ной Указаар байрын-коммунальна ажахын предприятинууд болон организацинуудай бүлэг олон хүдэлмэришэд, инженер, техническүүд, алба хаагшад СССР-эй орденууд болон медальнуудаар шагнагдаа.

Тэрэ тоодо **Буряадай АССР-hээ.**

АЖАЛАЙ УЛААН ТУГАЙ ОРДЕНООР

Гребенщиков Семен Иванович — Улаан-Үдын горкомхозой автотранспортна ажахын жолоошон.

Кузнецова Анна Семеновна — Хяагтын коммунальна предприятинуудай болон болбосон түхэлтэй болголгын комбинадай хубсаhа угаадаг газарай хүдэлмэришэн.

Ребягин Виктор Дмитриевич — Улаан-Үдын водопроводно-канализационно үйлэдбэриин управлениин слесарь.

«ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ТЭМДЭГ» ОРДЕНООР

Баженова Галина Николаевна — Улаан-Үдын гоёолтын модо ургуулдаг питомнигой бригадир.

Батуев Пурбо Батуевич — Улаан-Үдын горкомхозой автотранспортна ажахын жолоошон.

Габидуллин Минула — Улаан-Үдын горжилуправлениин 2-дохи домоуправлениин пеэшэн хэгшэ.

Иванов Павел Тарасович — Баунтын коммунальна предприятинуудай болон болбосон түхэлтэй болголгын комбинадай модошо дархан.

Налетов Илья Никифорович — Улаан-Үдын горкомхозой автотранспортна ажахын главна инженер.

Ринчино Даши-Цирен — Профсоюзуудай областной Соведэй секретарь.

Угловская Мария Ивановна — Улаан-Үдын горкомхозой хубсаhа угаадаг газарай токарь.

Чистякова Нина Михайловна — Улаан-Үдын трамвайн управлениин трамвайн жолоошон.

«АЖАЛАЙ ГАБЬЯАГАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Дубровская Мария Коронатовна — Улаан-Үдэ городой «Байкал» гостиницын дежурна.

Миткеев Андрей Андреевич — Улаан-Үдэ городой ажалшадай депутадуудай Советскэ районно Соведэй гүйсэдкомой таhагые даагша.

Мищаненко Дмитрий Семенович — Яруунын коммунальна предприятинуудай болон болбосон түхэлтэй болголгын комбинадай жолоошон.

Муравьев Поликарп Павлович — Улаан-Үдын трамвайн управлениин слесарьнүүдэй бригадир.

Озерова Дина Яковлевна — Кабанскын коммунальна предприятинуудай болон болбосон түхэлтэй болголгын комбинадай гостиницын ахалагша горничная.

Пугачева Анна Ивановна — Улаан-Үдын горжилуправлениин 5-дахи домоуправлениин дворник.

Рейнветтер Алексей Петрович — Улаан-Үдын горкомхозой хубсаhа угаадаг газарай директор.

Яковлева Татьяна Демидовна — Зэдын продснабай магазиниие даагша.

«АЖАЛДАА ШАЛГАРhАНАЙ ТҮЛӨӨ» МЕДАЛЯАР

Игумнова Ольга Григорьевна — Улаан-Үдын горкомхозой 1-дэхи баниин бригадир.

Коллегов Петр Иванович — Загарайн коммунальна предприятинуудай болон болбосон түхэлтэй болголгын комбинадай модошо дархашуулай бригадир.

Огнев Иван Емельянович — Улаан-Үдын асфальтобетонно заводой директор.

Педонова Софья Петровна — Буряадай геологическа управлениин ОРС-ын столовын үйлэдбэрие даагша.

Пономаренко Дмитрий Иванович — Улаан-Үдын горкомхозой автотранспортна ажахын хүдэлмэришэн.

Сороковикова Устинья Ивановна — Түнхэнэй коммунальна предприятинуудай ба болбосон түхэлтэй болголгын предприятинуудай штукатур.

Соведнина Анна Ивановна — Улаан-Үдын горжилуправлениин 3-дахи домоуправлениин гэрнүүдые эрхилэгшэ.

АНГЛИДАХИ УУЛЗАЛГАНУУД

Г. И. ВОРОНОВ СССР-эй ТҮБЭЙ ТЕЛЕВИДЕНЕЭР ҮГЭ ХЭЛЭЭ

СССР-эй Верховно Соведэй делегациие толгойлогшо, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ, СССР-эй Верховно Соведэй депутат Г. И. Воронов СССР-эй түбэй телевиденеэр үгэ хэлэжэ, Англида аяншалhан тухайгаа хөөрэhэн байна.

Аяншалга 14 үдэрэй турша соо үргэлжэлhэн байха юм. Москвагайхидта, бүхы совет арадта Советскэ Союзай Англидахи ханинарай халуун амаршалгые, hайнние хүсэhые нүхэр Воронов хамагай түрүүндэ дамжуулhан байна.

Энэ аяншалга хадаа СССР-эй Верховно Соведэй түлөөлэгшэдэй хоёрдохи аяншалга болоно. Советскэ парламентска делегаци 1956 ондо Англида түрүүлжэ аяншалаа hэн.

Советско-английска харилсаа hайжаруулан бэхижүүлхэ гээшэ манай аяншалгын гол зорилго байhан юм. Делегациин үмэнэ табигдаhан зорилго дүүргэгдээ гэжэ бидэнэр тоолонобди гээд Г. И. Воронов үргэлжэлүүлэн хэлээ.

Англиин гүрэнэй болон ниитын ажал ябуулагшад, илангаяа жиирэй хүнүүд советскэ делегацида hайнаар хандадаг байгаа гэжэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Манай орон тухай, тэрэнэй экономико, наука, соёл культура тухай Англиин хүн зоной ехээр hонирходог байhыень ябаhан лэ газартаа хараабди гээд үгэ хэлэгшэ үргэлжэлүүлээ.

Уласхоорондын политикын элдэб асуудалнуудаар, хамагай түрүүндэ Вьетнамай, Европодохи аюулгүй байдалай асуудалнуудаар hанамжануудаа хөөрэлдөөнүүдэй үедэ хэлэдэг байгаабди. Вьетнамда Америкын хэжэ байhан ээрхэг түримхэй ябуулгые эрид шангаар буруушааhан байнабди. Англиин түлөөлэгшэд хадаа хөөрэлдөөнүүдэй үедэ, мүн делегациин хүндэлэлдэ зорюулагдаhан хэмжээ ябуулгануудай үедэ hанамжануудаа хэлэхэдээ, советско-английска харилсаа али бүхы талаар үргэдхэн hайжаруулхые эрмэлзэдэг байhанаа ходоо онсолон тэмдэглэдэг байгаа.

Великобританиин парламентска делегациие Советскэ Союзда ерэхыень делегаци СССР-эй Верховно Соведэй зүгhөө урhан байна. Советскэ Союзай түлөөлэгшэд ябаhан лэ газартаа халуунаар угтагдадаг байгаа.

Советскэ Союзай Англидахи олон тоото ханинарта, Англиин бүхы арадта манай шэнэ жэлэй амаршалганууд болон hайнние хүсэлгые бидэнэр шэнэ жэлэй урдуур дамжуулнабди гээд Г. И. Воронов үгынгөө түгэсхэлдэ хэлээ.

* *

Нүхэр Г. И. Вороновой үгэ хэлэhэнэй hүүлээр Англида СССР-эй Верховно Соведэй делегациин аяншалhан тухай документальна фильм харуулагдаа. (ТАСС).

КУБЫН АРАДАЙ hАЙНДЭР

Москвада баярай суглаан болобо

Кубын революциин 8-дахи жэлэй ойдо зорюулагдажа, олониитын түлөөлэгшэдэй баярай суглаан Москвада эрдэмтэдэй байшан соо декабриин 28-да болоо.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. Н. Шелепин, КПСС-эй ЦК-гай секретарь М. С. Соломенцев, Кубын Республикаhаа Советскэ Союзда байдаг элшэн сайд Карлос Оливарес Санчес, советскэ гүрэнэй болон ниитын элитэ ажал ябуулагшад, Кубын посольствын хүдэлмэрилэгшэд президиумдэ hуугаа.

Радио-дамжуулгын болон телевидениин талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи комитедэй түрүүлэгшэ, совет-кубын хани барисаанай бүлгэмэй вице-президент Н. Н. Месяцев элидхэл хээ.

(ТАСС).

Улаан-Үдын «Теплоприбор» заводойхид жэлэйнгээ түсэб дүүргээд, 1967 оной түсэбөөр хүдэлжэ байна. Приборой цехэй хүдэлмэришэд эндэ илангаяа шалгараа.

Зураг дээрэ: заводой түрүү мастер В. А. Паршуков залуу хүдэлмэришэдэй дунда.

П. БУРМАКИНАЙ фото.

СССР-эй ЦСУ-гай МЭДЭЭСЭЛ

I.

Минеральна үтэгжүүлгэнүүдые, кальцинированнэ содо, автомобильна покрышка гаргаха жэлэйнгээ түсэбые **химическэ промышленностиин** хүдэлмэрилэгшэд болзорhоонь урид дүүргээ.

Нёдондо жэлэйхитэй сасуулбал, минеральна үтэгжүүлгэ гаргалга 14 процентээр нэмэхэ, тэрэшэлэн кальцинированнэ содо, автомобильна покрышка гаргалга мүн лэ нэмэхэ.

II.

Зэд, титан, туулга, сайр, хонин туулга болон бусад хэдэн зүйлэй продукци гаргаха жэлэйнгээ түсэбые **үнгэтэ металлургиин** хүдэлмэрилэгшэд болзорhоонь урид дүүргээ.

III.

Арадай хэрэглэлэй эд бараанай бүри элбэгээр бүтээгдэhэнэй, хүн зоной олзо доходой ургаhанай ашаар совет худалдаа наймаа хүгжөөлгэдэ амжалтанууд туйлагдаа.

Рознично эд бараа худалдаха гүрэнэй түсэб 1966 ондо 110,5 миллиард түхэригөөр тогтоогдоhон аад, декабриин 28-да болзорhоо урид дүүргэгдээ.

1965 онойхитой сасуулбал, розничнэ эд бараа худалдалга сасуулагдамал сэнгээр 8,7 процентээр нэмэхэ байна.

РСФСР-эй ЦСУ мэдээсэнэ

Агууехэ Октябриин социалис революциин 50 жэлэй хүндэлэлдэ зорюулан, социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ зуураа, Россиин Федерациин промышленна предприятинуудай коллективүүд промышленна үйлэдбэриин юрэнхы хэмжээгээр, шухалын шухала түхэлэй олонхи продукцяар табан жэлэй нэгэдэхи жэлэй түсэбые болзорhоонь урид, декабриин 28-да дүүргээ.

Нилээд ехэ хэмжээнэй металл, элдэб түхеэрэлгэ, прибор, барилгын материал, арадай хэрэглэлэй эд бараа жэлэй эсэс хүрэтэр түсэбhөө гадуур гаргаха байна.

Хурьга абалга—харюусалгатай хаһа

ОЛООРОО ХЭЛСЭҺЭН ҮГЭГҮЙ

Манай Яруунын аймагай «Коммунизм» колхозой хонишод табан жэлэй түрүүшын жэлдэ ямар амжалта туйлаһан тухайгаа хөөрэлдэжэ байнхай. 1966 ондо нилээд ехэ юумэн хэгдээ. Энэ оной декабриин нэгэнэй байдалаар хонидой тоо толгой олошоруулха түсэб үлүүлэн дүүргэгдэһэн, артелиимнай бүхы отаранuудта хамта 13 мянга гаран хонид тоологдоһон байха юм.

Нооһо абалгаар мүн лэ ехэ амжалта туйлагдаба. Бүхы дээрээ 60 гаран центнер нооһон гүрэндэ худалдагдажа, жэлэймнай түсэб 116 процент бэелүүлэгдэһэн. Иимэ амжалта зүндөө туйлагдаагүй ха юм. Артелиимнай хонишодой ажал хэрэгтээ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан дээрэһээ хонин һүрэгнай олошоржо, нооһон ехээр абтажа байна.

Манай хонишод республикынгаа түрүүшүүлэй дүй дүршэлые үргэнөөр хэрэглэнэ, ажал дээрээ шэнэ онол аргануудые нэбтэрүүлжэ, ажахыгаа саашадань хүгжөөхын түлөө тэмсэнэ. Энэ талаар иимэ жэшээ хараябди. Колхозой түрүү хонишон Доржима Сангитовна Бадариевагай даадаг отарынхид жэшээтэ һайнаар ажаллаһан. Нүхэр Бадариева хори гаран жэлэй туршада хонин ажалда ябажа, һүүлшын жэлнүүдтэ түрүү аргануудые үргэнөөр хэрэглэһэн, үбэлэй хурьгадые олоор абажа түлжүүлһэн байна. Тэрэнэй даадаг бригадынхид эхэ хонидоо гансал январь—февраль һарануудта хурьгалуулхын тула искусственна аргаар үрэжүүлдэг болонхой. Иигэжэ үбэлэй эртын хурьгад һайнаар түлжүүлэгдэнэ, нэгэшье толгой гарзада оруулагдангүйгөөр харууһалагдана.

Ондоо хонишодшье һайн жэшээнүүдые харуулжа байдаг. Түрүүшүүлэй нэгэн Дагзама Сампилова эрхимээр хүдэлһэнэй түлөө Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагдаһан юм. Энэ эхэнэр 1963—1964 онуудта хурьгадайнгаа байрануд соо зузаан хохир адхажа, дэбдихэр хэдэг болоһон байна. Тэрэниие ноябрь—декабрь һарада бэлэдхэжэ абаад, хурьгадай байха байрануудые һайнаар сэбэрлэһэнэйнгээ удаа 30—40 сантиметр зузаанаар хохироо тараадаг. Тиигээд эртэ түрэһэн хурьгад бүхэли үбэлдөө шииг нойтогүй хуурай байрада харууһалагдадаг болоо. Энээнэй ашаар шэнэ түлнүүд гарзада оруулагдангүйгөөр түлжүүлэгдэнэ.

Мүнөө артелиин хонишод нүхэд Бадариева, Сампилова гэгшэдэй дүй дүршэлые үргэнөөр хэрэглэжэ байна. Колхозой 12 отарада хуурай хохироор дэбдихэр хэгдэдэг болонхой. Тэрэниие ахалагша хонишон Цыренжаб Цыденжапова, Дулма Цыбенова, Норбо-Самбу Дашанимаева гэгшэд шадамараар хэрэглэжэ, жэл бүри олон хурьгадые абажа түлжүүлнэ. Жэшээлхэдэ, нүхэр Цыденжаповагай даадаг отарынхид урзанда 100 эхэ хонин бүриһөө 100 хурьга, нёдондо 85 хурьга абажа түлжүүлһэн байгаа. Совет засагай 50 жэлэй ойе угтуулан, энэ отарынхид ерэхэ жэлдэ бүри ехэ амжалта туйлахаар зорилго табинхай. Олон жэлэй туршада һайнаар ажаллажа, нүхэр Цыденжапова Хүндэлэлэй Тэмдэг орденоор шагнагдаһан. Ахалагша хонишон Дулма Цыбенова энэ жэлдэ 560 эхэ хонидой зуун толгой бүриһөөнь 100 хурьга абажа түлжүүлбэ.

Түрүү хонишодой дүй дүршэл дээрэһээ харахада, олон юумэн элирнэ. Илангаяа нарай хурьгадые түлжүүлхэ гээшэ харюусалгатай хэрэг. Үбэлэй сагта муугаар харууһалагдаа һаа, элдэб үбшэндэ дайрагдажа, гарзада орохо болоно бшуу. Хурьгадай байха байрануудай муу байһан дээрэһээ баһал олон ушар дайралдадаг юм. Юуб гэхэдэ, хүсэд дулаалагдаагүй, шииг нойто ехэтэй газарта байрладаг үбэлэй хурьгад бэедээ хүйтэ абажа муудадаг, үбшэлдэг. Тиимэһээ эндэхи хонишод сагай үшөө дулаан байхада хурьгадай байрануудые заһабарилжа, ханануудайнь забһарые шабадаг. Тэрээн соо пеэшэнгүүдые түхеэрнэ. Мүн байрануд бүхэндэ вентиляци тодхогдожо, досоонь сэбэр агаартай болгогдоно.

Хээлитэй ябаһан эхэ хонидые зүбөөр харууһалха шухала. Нёдондонһоо манай колхозой хонишод эхэ хонидто концентрат эдюулдэг болонхой. Тэрэнэй үшөө бага байһан тулада хурьгалһан хонидто үгтэдэг һэн. Теэд энэнь һайн үрэ дүн харуулһан байгаа. Түл абалгын үедэ хонидто талха тарянай зүйл эдюулжэ байхада һү ехэтэй байдаг, хурьгадаа һайнаар садхаадаг юм. Тиимэшье һаа, илангаяа эхэ хонидые хээлитэй ябаха үеһөөнь эхилээд, һайнаар эдеэлүүлхэдэ, тобир дорюун хурьгад абтадаг шуу. Энээниие хараадаа абажа, мүнөө жэлдэ хурьгалхаяа ябаһан хонидтоо баһал концентрат үгэдэг болонхойбди.

Үшөө юун хэлэгдэхэб гэхэдэ, ямар сагта хурьгадые эхэнүүдһээнь амяарлахада һайн байха гээшэб гэһэн асуудал гарана. 1964 ондо манай колхоздо түл абалга ехээр унжагайрдаг, заримдаа найма һарын туршада үргэлжэлдэг гэхэ гү, али август һара гаратар үнгэрдэг байһан. Тиимэһээ олонхи отарануудта хурьгадынь эртэ илгагдажа шадагдадаггүй байгаа. Энэ юун дээрэһээ гарааб гэбэл, эхэ хонид искусственна аргаар үрэжүүлэгдэдэггүй байһан юм. Тэрэнһээ хойшо отара бүхэндэ үрэжүүлгын пунктнууд түхеэрэгдэжэ, ажалынь эмхитэйгээр үнгэрдэг болоо. Мүнөө үедэ колхоздомнай үсөөхэн хонид март һара соо хурьгалхаһаа бэшэ, гол түлэб январь, февраль һарануудта түллэнэ. Тиигээд эртын хурьгад июнь һара гаратар эхэнүүдтээ сугтаа адуулагдаад, амяарлагдадаг болоо. Энээнэй һүүлдэ эхэ хонид, хурьгадшье зунай ногоон дээрэ аминдаа адуулагдажа, тобир тарган болгогдоно. Энэ түрүү арга хэрэглэһэнэй ашаар хонидой һубайралга усадхагдаһан байха юм.

Гэхэтэй хамта, хонин ажахы хүгжөөхэ хэрэгтэ зоотехническэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Һүүлэй жэлнүүдтэ хонидой үүлтэр һайжаруулагдажа байна. Хэрбээ 1959 ондо артелиимнай бүхы хонин һүрэгэй 14 процентнь нэгэдэхи классай гэжэ тоологдодог байгаа һаа, мүнөө 32 процентнь болоо. Тон үсөөн хонид гурбадахи, дүрбэдэхи классай тоодо ороно. Хонидой үүлтэрэй һайжархада, абтаха нооһоной хэмжээн нилээд дээшэлээ.

Мүнөө түл абалгын харюусалгатай саг эхилхэнь. Энээнтэй дашарамдан, Анаагай совхозой ахалагша хонишон Ойдоп Тагаров республикын газетэнүүдтэ үбэлэй түл абалгые эмхитэйгээр үнгэргэхэ гэһэн өөрынгөө статья толилжо, республикын бүхы хонишодто хандаһан байна. Хонин ажал хүгжөөхэ гээшэ түл абалгаһаа болодог юм гэжэ энэ нүхэр тон зүб тэмдэглэнэ. Ахалагша хонишон нүхэр Тагаров ажал хүдэлмэриингөө дутагдалнууд тухай тогтоһон. Теэд тиимэ дутагдалнууд манайшье колхоздо бии ха юм. Юуб гэхэдэ, мүнөө жэлдэ нёдондонойхидо орходоо бага үбһэ . тэжээл хонидтомнай бэлдэгдэнхэй. Иимэ байдал хонишон бүхэнэй харюусалгые улам ехэдхэнэ.

Манай Үльдэргын хонишод урдаа табиһан зорилгоёо амжалтатайгаар бэелүүлжэ, Совет засагай табин жэлэй ойе угтуулан ехэ уялгануудые абанхай. Гараха ондо колхоздомнай 5 мянга гаран хурьган абтаха, мүн нооһо абалгые энэ жэлэйхиһээ зарим хубяар дээшэлүүлхэ болонобди. Хэрбээ хонишон бүхэн мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа һаа, һанаһандаа хүрэхэ, һарбайһанаа абажа шадаха байнал.

Э. БАЛЬЖИНИМАЕВ,
Яруунын аймагай «Коммунизм» колхозой зоотехник.

«ЛУНА-13» АСТРОНОМУУДТА ХАРЮУ ҮГЭНЭ

Н. П. Барабашовай мэдүүлгэ

Һарые шэнжэлхэ совет шэнэ автомат станциин хэжэ байгаа туршалгануудтай дашарамдуулан, һарые шэнжэлдэг мэдээжэ мэргэжэлтэ, УССР-эй Наукануудай академик **Н. П. Барабашовта** ТАСС-ай корреспондент хандаһан байна. Тэрэ иигэжэ мэдүүлээ:

— «Луна-13» станци тусхайта программын ёһоор научна шэнжэлгэ хэжэ байнхай. Газарта дамжуулагдаһан һарын нюур талын шэнэ зурагууд ехэ һонирхол үүсхэнэ. Тэрэнэй тон багахан хубинууд шэнжэлэгдэхэ аргатай болобо.

Үсэгэлдэр телевиденеэр дамжуулагдаһан дүрэ зурагуудһаа харахада, энэ станциин бууһан газартахи, мүн «Луна-9» станциин, тэрэшэлэн «Обсервер» гэжэ американска автомат станциин дорьбоогүйгөөр бууһан райондохи нюур талын бүридэл тон адлирхуу байна. Энэ ушар астрономуудай сэдьхэл ханаагаа.

ХАРЬКОВ хото.

Һарын нюуса элирнэ

— Нэгэдэхеэр, «арбан гурба» тоо золгүй гэдэг мухар һүзэгтэнэй ойлгомжые «Луна-13» буруу һүргөө, — гэжэ летчик-космонавт **Алексей Леонов** ТАСС-ай корреспондент Г. Кудрявцевада хөөрэбэ.—Һарые шэнжэлхэ шэнэ автомат станци манай дэлхэйн дахуул ханиин нюур тала дээрэ буугаад, научна программын ёһоор шэнжэлгэ хэнэ.

«Луна-13» станцяар дамжуулан совет эрдэмтэдэй хэһэн шэнэ туршалга урда үедынхиһаа үргэн, олон янзын байна. Энэ станци һарын хүрьһэнэй шэнжэ шанарые тодорхойлхо хэдэ хэдэн хэмжэлгэ хээ гэбэ.

ХУРСА УДХАТАЙГААР, АНХАРАЛ ТАТАМААР!

Харуулан ойлгуулха агитациин хэрэгсэлнүүдые уралан бүтээлгын аймагай ниитын соведэй хүдэлмэриин дүй дүршэлһөө

КПСС-эй XXIII съездын шиидхэбэринүүд, шэнэ табан жэлэй түсэб, Совет засагай 50 жэлэй ойн хүндэлэлэй мүрысөөн. Бүгэдэндөө гүн гүнзэгы удха шанартай, хүн бүхэнэй оюун бодол бадаруулһан зорилгонууд. Эдэ зорилгонуудай ушар удхые элирхэйлһэн, хүмүүжүүлхы, элсүүлхы эшэ үндэһэтэй ниитэ-политическэ, ойлгууламжын ехэ хүдэлмэри хаа хаанагүй үргэн далайсатайгаар мүнөө ябуулагдажа байдагынь мэдээжэ.

Гадна энэ ехэ зорилгонуудай удхые тайлбарилха, хүн зоной сэдьхэлдэ бүхөөр хадуулгаха талада харуулан ойлгуулха агитаци горитой һуури эзэлнэ. Харуулан ойлгуулха агитациин үүргэнь ганса энээгээршье хизаарлагдана бэшэ. Энэ зүйлые зүбөөр, анхарал оролдосотойгоор хэрэглэбэл, соёл культурын эмхи зургаануудые, полевой стан, гүүртэ, отарануудай байра байдалые, тосхон һууринуудаа, үйлсэнүүдые али зэргээр гоёон шэмэглэхэ гээшэб.

Гэбэшье энэ шухала хэрэгтэ манай эндэ һая болотор һүрхэй анхаралтайгаар һаналаа табидаггүй байгдаа. Зарим тээгүүр энэ талаар бага зэргын хүдэлмэри хэгдэдэг байгаашье һаа, харуулан ойлгуулха агитациин түхэл маягынь хүнэй анхарал татамаар бэшэ, дан бааза дүрсэтэй, үнгэ зүһэ муутай байдаг бэлэй. Иимээр түхеэрэгдэһэн зүйлнүүдэй хүмүүжүүлхы, элсүүлхы үүргэнь һула байһаниинь арсалтагүй.

Теэд харуулан ойлгуулха агитациие мүнөө үеын ажабайдалай эрхэдэ тааруулан, үргэн дэлисэтэйгээр нэбтэрүүлхэ, хаа хаанагүй адли тэгшээр, аша үрэтэйгөөр яажа эмхидхэхэб гэһэн асуудал эрид шууд табяагүйдэ аргагүй болоо һэн. Зүгөөр энэ хэрэгые зүбөөр

эмхидхэн ябуулха, ударидаха ниитэ нэгэн хүтэлбэрилхы эзэн аймаг дотор үгы байһан. Шэнээр табигдаһан зорилгонуудые, коллективэй, ажалшадай абаһан уялгануудые, тэдэнэй дүүргэлтые, ажалай түрүүшүүлые харуулга болбол хүмүүжүүлхы аргагүй ехэ удхатай. Тэрэниие хараадаа абажа, КПСС-эй райком, аймагай Соведэй гүйсэдком хадаа харуулан ойлгуулха агитациин хэрэгсэлнүүдые уралан бүтээхэ, энэ хэрэгые эрхилхэ аймагай совет байгуулха гэһэн шиидхэбэри энэ жэлэй январь һарада абаа һэн. Тэрэ совет болбол һайн дуранай эмхи болон мүндэлөө.

Энэ ниитын соведэй хүдэлмэри, тэрэнэй түрүүшын алхамууд тухай эндэ богонихоноор хөөрэжэ үгэхэ хүсэлэнтэйб.

Тэрэ совет 12 хүнһөө бүридэһэн юм. Тэрэнэй тоодо нютагай уран зурагшад-эдэбхитэд А. В. Тарнуев (промбыткомбинадай фотограф), В. И. Нифонтов (культурын байшангай директор), Д. С. Дашицыренов (аймгүйсэдкомой архивай таһагые даагша), Ц. Васильев (культурын байшангай инструктор), М. М. Ширапов (автоклубые даагша) оролсодог. Эдэнэр тусхай һургуули дүүргэһэн улад бэшэ. Тиигэбэшье алибаа юумые уралан гоёохо, һиилэхэ, зураха бэлигтэй юм. Энэ соведэй бүхы хүдэлмэриие түрүүлэгшэ эмхидхэн ябуулдаг. Мүн мүнгэн сан бариха, тоосоо хэхэ зорилгоор казначей баридагбди. Энэмнай мүн соведэй гэшүүн.

Соведэй бэелүүлхэ хүдэлмэринь хадаа харуулан ойлгуулха агитациин зүйлнүүдые (стенд, алибаа самбарнууд, уряа лозунг, плакат, диаграмма гэхэ мэтэ) яажа урлаха, ямараар хэхэ тушаа ниитэ заабари, зүбшэл үгэхэ, тэдэнэй түхэл маяг, дүрсыень мүнөө үеын байдалай эрилтэдэ тааруугаар, уран зохидоор бүтээхые оролдохо, совхозууд, предприяти болон эмхи зургаануудһаа иимэ хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ захил абажа, тэдэнээ өөһэдынгөө хүсөөр хэжэ үгэхэ уялгатай. Эдэ бүгэдэ уралан бүтээхэ юумэнүүд миинтээр хэгдэхэ бэшэ ха юм даа. Эндэ элдэб янзын уһан, тоһон шэрэнүүд, шэрын тоһон, нимгэн түмэр, фанерэ, хюрөөдэмэл элдэб хэмжүүрэй шугам шэнги модон гэхэшэлэн али олон зүйлнүүд хэрэгтэй болоно бшуу. Эдэмнай хуу мүнгэтэ ааб даа. Гадна эдэ нарин, уран гараар бүтээһэн юумэнэйнь түлөө уран зурагшада гү, али модошо дарханда түлөөһэ үгэхэ шухала.

Шэнэ тогтоһон һайн дуранай эмхидэ ямар зөөри байба гээшэб. Үндэһэ һууритай болохо ябадалдамнай совхозуудай, леспромхозуудай, томо эмхи зургаануудай рабочком, месткомууд ехэ туһа хүргэбэ. Тэдэнэр 20—20 түхэриг мүнгэ нөөсэлгын кассада нээгдэһэн текущи счёдтомнай оруулба. Иигэжэ түрүүшын захил абажа, тэрэниинь бүтээжэ үгэхэ арга боломжотой болгдоо. Саашадаа захил үгэгшэд хүүлэһэн юумынгээ түлөө (тусхай сэнгээр) банкаар дамжуулан, манай счёдто түлөөһыень оруулдаг гурим тогтоогдоо. Тэрэл мүнгэ зөөриһөө, мүн тусхай табигдаһан сэнгэй ёһоор уран зурагшадта салин хүлһыень түлэдэг байнабди. Иимээр табигдаһан гурим зарим нэгэнэй нюуса далдаар, үнэтэй сэнтэйгээр, хуули бусаар гоёолгын хэрэгсэл хэдэг ябадалда эсэс табижа шадаа.

Мүнгэн сангые баригшын уялга яһала харюусалгатай. Тэрэ хамаг тоосоогоо барижа байдаг. Захил абаха, тэрэниие бүтээхэ, бүтээһэн хүдэлмэриин тоосоое хэхэ, уран зурагшын ажалые зүбөөр сэгнэхэ, түлөөһыень үгэхэ уялгатай. Гадна уралан гоёолгодо хэрэгтэй болохо зүйлнүүдые худалдан абаха, тэдэнээ уран зурагшадта хэрэгтэй соонь үгэжэ байха даабаритай. Энэмнай ниитын даабари гэжэ мэдэхэ шухала.

Совет тогтоһон сагһаа хойшо яһала олон, янза бүриин юумэнүүдые бүтээгээ. Жэшээнь, Хэжэнгын совхозой захилаар тэндэхи харуулан ойлгуулха агитациин хэрэгсэлнүүдые сүм шэнээр хэжэ үгэһэн байна. Тус ажахын ойрын сагта бэелүүлхэ гол шухала зорилгонуудые, шэнэ табан жэлэй түсэб дотороо тоо, баримтануудые нимгэн 20 хэһэг түмэр дээрэ гоёор уралан зурагдаа. Совхоздо, тиихэдэ 3-дахи отделенидэ хүндэлэлэй самбарнууд бүтээгдээ. Үдын совхозой түб һуурин, тэрэ ажахын 3-дахи отделениин харуулан ойлгуулха агитацида хабаатай хэрэгсэлнүүд уралагдажа, тэндэхи байдал шэнэлэн хубилгагдаба. Иигэжэ совхозой бүхы отделенинүүд һайханаар түхеэрэгдэһэн хүндэлэлэй самбартай болонхой. Мүнөө үедэ Удинск тосхондо бүхы совхозой Хүндэлэлэй самбар хэгдэжэ байна.

Һүүлэй үедэ манай соведэй хүдэлмэрилэгшэд Хори тосхон дээрэ шэмэглэн гоёолгын ехэ хүдэлмэри бэелүүлээ. КПСС-эй райкомой байшангай, аймагай потребсоюзай правлениин, хэлхэе холбооной узел ба Хориин леспромхозой конторонуудай дэргэдэ хүндэлэлэй самбарнууд һүртэй зохидоор, уран гоёор шэмэглэгдэн табигданхай. Эдэ самбарнуудые бүтээлгэдэ модошо нарин дарханай уран мэргэжэл онсо харагдаха. Үнгэрһэн зунай һарануудта Хориин үйлсэнүүдтэ хүнгэхэн аад, анхарал татамаар шугам шэнги хабтагай модонуудаар дархалһан хэдэн стенднүүд бодхоогдоо. «Аймагай табан жэлэй түсэб», «Аймагнай мүрысэнэ», «Урагшаа, коммунизм тээшэ» гэхэ мэтын ниитэ гаршаг доро эдэ стенднүүд бүтээгдэнхэй.

Манай совет тэрэшэлэн уряа лозунгнуудые, плакат, диаграммануудые, ханын газетэнүүдые, харуулан ойлгуулха агитацида хабаатай бусад олон зүйлнүүдые олоор бүтээнэ.

Уран зураашадай ажал тухай хэлэхэ шухала. Эдэ нүхэднай энэ ниитынгээ даабарие хүдэлмэриһөө сүлөө сагтаа—хүдэлмэриин һүүлдэ, амаралтын үдэр, ээлжээтэ амаралтынгаа үедэ бүтээдэг юм. Гадна зураг зурадаг шадабаритай бусад нүхэдые энэ хүдэлмэридэ хабаадуулдагбди. Жэшээнь, студент нүхэр Цыдыпов зунай амаралтын хаһада «Аймагай табан жэлэй түсэб» гэһэн стенд, соносхолой хэдэн самбарнуудые уралан шэмэглэһэн байна. Нютагай уран зурагша — автоклубые даагша нүхэр Ширапов—Хориин тоһоной заводто, аймагай архивые даагша нүхэр Дашицыренов—Үдын совхоздо амаралтынгаа үеые үнгэргөө һэн.

Ороһон захилые ямар шэнжэтэйгээр, түхэл маягтайгаар бүтээхэеэ, ямар юумээр хэхэеэ захил хэгшэдтэй өөһэдынь хабаадалгатайгаар зүбшэдэгбди. Элдэб эскиз, хэб, альбом, буулгабаринуудые тэдэндэ харуулдаг, тэдэнэй алиниинь һайшааналб, тэрээгээрнь болохо хэрэгтэй. Заримдаа өөһэдынгөө зугһөө дурадхахашье саг болодог. Удаань хоёр талаһаа хэлсээ баталжа, түлбэриин хэмжээн, бүтээхэ саг тэндэ тодорхойлогдодог. Тиигэжэ захил хэгшэдэ счет барюулжа, мүнгыень банкаар дамжуулан, өөһэдынгөө счедто оруулдаг байнабди. Зүгөөр үлэмжэ олон захил абахые хүсэдэггүй, өөһэдынгөө арга боломжын лэ жэшээгээр болодог гээшэбди. Захил ехээр абажархёод, тэрэнээ хаһа саг соонь бүтээхэгүй, удаан хүлеэлгэхэ болоо һаа, аягүй ха юм даа.

Совет байгуулагдаһаар жэл болохонь. Энэ үедэ яһала горитой юумэн хэгдээ. Манай соведэй хүдэлмэри һайнаар сэгнэгдэжэ, хэрэгтэй эмхи байгуулагдаа гэжэ хэлсэдэг. Гэбэшье ниитын хэрэгтэ аша туһатай үшөө ехэ хүдэлмэри бүтээжэ болохоор байгаа. Юуб гэхэдэ, манай ехэнхи хүдэлмэри имагтал зунай урин дулаан сагта хэгдэнэ ха юм. Тусхай дулаан байра мастерской үгы дээрэһээ сагай уларилай хүйтэрхэлөөр хүдэлхэ аргагүйдэнэбди. Энээн тушаа аймгүйсэдкомой үмэнэ нэгэнтэ бэшэ асуудал табигдаа һэн. Теэд энэмнай шиидхэбэреэ олоодүй байһаар. Хүндэлэлэй гү, али бусад самбарнуудые, стенднүүдые хэхэ болоходо дарханай ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Теэд дархалха газар баһа манда байхагүй. Хэрбээ тусхай мастерскойтой һаа, жэлэй дүрбэн сагта манай эмхи хүдэлжэ байха һэн.

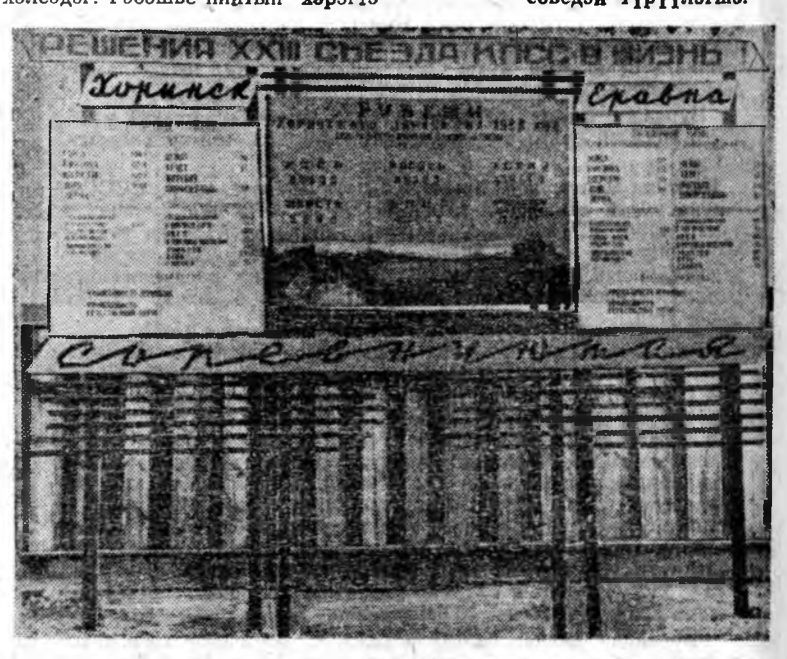
Манай ажал ябуулгада үшөө нэгэ юумэн һаад тойбо татадаг. Элдэб үнгын уһан, тоһон шэрэ, олифа, биирэ, фанерэ, холст, хюрөөдэһэн модон гэхэ мэтэ бүхы хэрэгтэй юумэнүүдээ бидэ өөһэдөө худалдажа абадагбди. Теэд хэрэгтэй олонхи зүйлнүүд бэлээр олдожо үгэнэгүй. Тиимэһээ эдэ шухаг материалнуудые республикын культурын министерствын баазаар дамжуулан, централизованно гуримаар иимэ эмхинүүдтэ худалдадаг һаань, али зэргын һайн байгааб. Иимэ зүйлнүүдые худалдажа абаха мүнгэн манда ходо байдаг гэээшэ.

Харуулан ойлгуулха агитациин хэрэгсэлнүүдые уран гоёор шэмэглэхэ хүдэлмэридэмнай манда туһа хүргэхэ, зүбшөөл заабари үгэхэ эмхи зургаан, мүн лэ олдодоггүй. Манда туһаламжа хүргыт, хэһэн хүдэлмэриие сэгнэхэ заабари эльгээгыт гэжэ республикын уран зурагшадай союзда хандаа һэмди. Тэрэ гүйлтадамнай арсалта хэхэһээ эшээгүй. Тиихэһээ байтагай таанад уран зурагай, гоёолгын хүдэлмэри бүтээхэ ямаршье эрхэгүйт, энэ хадаа уран зурагшадай союзай хэрэг гэжэ зандархы удхатай харюу үгөө бэлэй.

Өөһэдынгөө жэл соо хүдэлһэн дүй дүршэлһөө хаража үзэхэдэ иимэ һайн дуранай ниитын эмхи аймаг бүхэндэ байгуулагдабал, хамтын хэрэгтэ аша туһаар угаа ехэ байха һэн гэжэ тэмдэглэмээр. Өөрынгөө аймаг соохи һайн һайхан юумэнүүдые шэлэн абаха шадабаритай болоно. Гадна энэ ниитын хүдэлмэридэ нютагай уран зурагшадые, уран гартаниие бултыень хабаадуулжа, эдэбхи үүсхэлынь хүгжөөхэ арга боломжо ологдоно. Уран гартай хүнүүд нютаг бүхэндэ заатагүй бии байдаг ха юм.

Манай ниитын энэ эмхи хадаа Совет засагай тогтоһоор 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ коллективүүдэй абаһан социалис уялгануудые үргэн ниитэдэ уран хурсаар, удха түгэлдэрөөр харуулха гэжэ шиидээд, ехэ уялга бэе дээрээ даажа абанхай. Энээнээ ойрын сагта дууһажа үрдихэ гэжэ шармайн хүдэлжэ байһан үетэйбди.

В. РОМАНОВ,
КПСС-эй Хориин райкомой инструктор, аймагай ниитын соведэй түрүүлэгшэ.

ТАДЖИГАЙ ССР. Овощ ургуулдаг ехэ ажахы болоһон «Сабзавот» гэжэ шэнэ газарай совхоздо үбэлэй овощ һуулгагдажа эхилээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: совхозой хүдэлмэришэд Амон Пирамкулов (зүүн гарһаа), Назар Махмадалиев гэгшэд хартаабха һуулгахаяа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ШАХАМАЛНУУД ГЭҺЭМНАЙ...

ДЭЭДЭ-ҮШӨӨТЭЙ. Тосхоной захадахана набтархан ута дал нилээд холоһоо гонзойн харагдадаг. Эндэ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой шахан таргалуулдаг гүүртын мал хэдэн жэлэй туршада байрлана. Мүнөө эндэ 300 гаран толгой буруу, хашарагууд шахан таргалуулганда байна. Эдэ мал томо жэжээрээ хэдэн бүлэг болгогдожо хубаарилагданхай.

Малайнь хашаа соо хэдэн ута сомоо үбһэн, ногоон, сагааншье һолоомон харагдана. Тэжээлээр яһала бараг хэбэртэй. Үнэхөөрөөшье энэ жэл Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхоз үбһэ тэжээлээр дутамаг бэшэ. Үбһэншье һайн ургаа. Тиихэдэ тарянай гарасашье урдынхиһаа үлүүсэ урганхай. Таряа тушаалгаар гүрэнэй хоёр даабари дүүргэхэһээ гадна, ерэхэ жэлэйнгээ ургасын үрэһэ хүрэнгэ сүм хаагаа. Мүн ниитынгээ малда эдюулхэ талха тарянай зүйл хүрэхөөр хадагалһан байха.

Тэжээл байбал, тоһо, мяха, һүн элбэг ехээр дэлбэрхэ ёһотой гээд хэлсэдэг. Тэрэншье арсалтагүй зүб. Теэд заримдаа энэ гурим ёһоор сахигдадаггүйнь харамтай.

Үргэн хашаагай нэгэ таһалгада 146 толгой буруудай эдеэлжэ байхыень харанабди. Шахагдажа, бордогдожо байһан буруууд гэхээр бэшэ. Туранхай, борьбо дээрээ борсойлдошоһон хайратай амитад харагдана. Тэрэ саанаа бэеэр багахануд. Ноябрь һарада эдэ бурууд хамта 16 центнер шэгнүүрээ нэмээ гэхэ гү, али тус бүридоо сүүдхын оройдоол 360 граммаар нэмээ. Шахан таргалуулагдажа байһан малай иимэ тулюураар тэбеэржэ байхада, ажахын олзо доходтой байхань бэрхэтэй. Үбһэ тэжээл, харууһа болон бусад гаргашыень тоолоод үзэхэдэ, оршонь бирагүйхэн байна. Эдэ буруудые С. Самбуева, Ц-Х. Доржиева гэгшэд харууһална. Хэрбээ саг болзор соонь эдеэлүүлээд, бүлеэн уһаар уһалаад байбал, мал таргалхал ёһотой. Хашаа хорёонь аргал шэбхэдээ дарагдашанхай. Үбһэ тэжээлээ хайша хэрэгээр гаргашална. Саг болзор соонь уһалнагүй.

Шахан таргалуулагдажа байһан бэшэ бүлэг малынь хаража үзэбэбди. Теэд хургаар үлгэхэ һайн юумэ олобогүйбди. Дүрбэ һара боложо байһан тугалнуудые хаража үзэе. Эдэ тугалнуудые нүхэр Цыдыпова харууһалдаг. Ноябрь һара соо тус бүриинь шэгнүүр оройдоол 300 граммаар нэмээ. Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозойхид энэ ушарые үшөө бараг гэжэ тоолодог. Юуб гэхэдэ, зарим ушарта мал шэгнүүрээ нэмэхэһээ байха үшөө хороожорхино. Мүн муудажа, үхэл гарзада ороно. Томохоншье туталнууд гарзална. Жэшээнь, Сандитовагай харууһалжа байһан туталнуудһаа аяар 6 тугал гансахан ноябрь һара соо гарзалаа. Гансал оролдолго, харууһалалгын мууһаа гэжэ сэхэ нэмэлтэй.

Тэжээлээр муудаад, үлбэрдэжэ үхөө гэхэ гүт, үгы даа, тэжээлшье элбэг байһан. Туталнуудыешье абаад үзэе. Тус бүридэнь 800 грамм талха тарянай зүйл буйлуулагдажа үгтэдэг байгаа. Тэрэнһээ гадна, үбһэ, ногоон һолоомон дурань соонь үгтэнэ бшуу. Иимэ тэжээлтэй байгаад, малаа гарзалуулжа байхань эшхэбтэр.

Бодоод, тоолоод үзэхэдэ, эдэ шэнээн тэжээлэй единицэ абажа байхадаа мал шэгнүүрээ сүүдхын 800—900 граммһаа доошо бэшээр нэмэхэ зэргэтэй. Теэд яахадаа мал шэгнүүрээ нэмэнэгүйб, юундэ таргалнагүйб, ямар шалтагаан эндэ бииб?

Ушар шалтагаанайнь эхин хадаа зунай зулгы һайхан сагта малаа һайса бэлшээжэ, хээрын хүхэльбэ һайхан ногооной амта шэмээр хүсэд садхаагаагүй дээрэһээ болоо гэжэ сэхэ хэлэлтэй. Хүйтэнэй боложо захалхада, үнөөхил туранхай шадалгүй байһан зандаа. Тэрэнһээ гадна үшөө нэгэ гол шухала шалтагааниинь гэхэдэ, мал ажалда үнэн зүрхэнһөө дуратай, һанаа сэдьхэлээ табидаг хүнүүдые шэлэн оложо шаданагүй.

Юуб гэхэдэ, ахир муугаар ажаллаһан дээрэһээнь малшан Доржиевае ажалһаань сүлөөлөө бэлэй. Тэрэнэй һүүлээр бүхы юумэн жэгдэ һайн болоо аа гү гэжэ һанаһамнай, үгы даа. Үнөөхил хэбээрээ. Шэнээр ороһон нүхэдшье ажалаа шэнэдхэн хубилгаагүй хэбэртэй. Газаа талаһаань харахада буруу, хашарагуудшье үнөөхил хэбээрээ. Тэрэл хашаандаа, тэрэл тэжээлдээ. Тушаалгада һаяар ошохонь, ямар сэгнэлтэ абагша ааб?

Р. ЦЫДЫПОВ,
В. ЖАРКОЙ.

Зэдэ.

Һайшаагдаһан семинар

Хориин аймагай Чисаанын совхозой һү һаалиин гүүртэнүүдэй хүдэлмэришэд хоёрдохи отделениин Могсохоной фермэдэ сугларжа, «Ажалай эмхидхэл» гэһэн асуудал зүбшэн хэлсэбэд. Тус семинарта һү һаалиин гүүртэнүүдые даагшад, бригадирнууд болон түрүү һаалишад хабаадалсан, Могсохоной фермынхидэй дүй дүршэлтэй танилсаһан байна.

Энэ фермэдэ «Коммунис ажалай бригада» гэһэн хүндэтэй нэрэ зэргэ олгогдоһоор үнинэй. Гүүртын һаалишад үбэлжэлгэдөө саг болзор соонь түгэс һайнаар бэлдэжэ, һолоомоёо гидролизно аргаар буйлуулжа үнеэдтээ эдюулһэн дээрэһээ жэлэйнгээ түсэб үни дүүргэһэн юм.

Сугларагшад гүүртын байра, байдал хаража, ехээр һонирхоо. Фермэ дээрэ халан абамаар һайшаалтай хэрэгүүд олон. Тус семинарта хабаадагшад энээндэ тон ехэ анхарал хандуулһан байна.

Һү һаалиин гүүртэнүүдэй хүдэлмэришэд энэ семинарые һайшаажа, иимэ семинарнуудые ходо үнгэргэхые дурадхаа.

Ж. БАДМАЕВ.

СОВЕДҮҮДЭЙ ХҮДЭЛМЭРИ

ХУРДААР ГҮЙГ ЛЭ ХУДАЛДАА НАЙМААН

Арад зоной ажана тэнюун ажаһуuха, ажаллаха, амарха, хэрэгтэ худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай тон ехэ үүргэ дүүргэхэ байһаниинь мэдээжэ.

Аймагай Соведэй депутат һэн туладам, гүйсэдкомой худалдаа наймаанай штатнабэшэ таһагые даагшаар намайе томилһон юм. Өөрынгөө гол ажалһаа гадуур энэ тушаал даажа, аймаг соохи худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой зургаануудай ажал ябуулгые ударидан, тэдэнэй үдэр бүриин хүдэлмэридэ хамааран оролсохо үүргэ намда үгтэһэн. Теэд арад зоной найдажа, депутат болгоһон хойнонь, һунгагшадайнгаа эрилтэ хүсэлыень дүүргэхэл хэрэгтэй ха юм. Штатнабэшэшье һаа, аймагай гүйсэдкомой энэ таһагай ябуулха хүдэлмэри яһала ехэ. Ажалаа һайнаар эмхидхэжэ, ехэ юумэ хээбди гэхын аргагүй. Гэбэшье гүйсэдкомой мүнгэн сангай таһагтай, худалдаа наймаанай болон бюджедэй талаар саг үргэлжын комиссинуудтай харилсан, тэдэнэй ажалай түсэбтэй холбон, таһагайнгаа хүдэлмэриие зохёон ябуулнабди. Энээндэ Соведүүдэй саг үргэлжын комиссинуудай гэшүүд, нютагай эдэбхитэд үргэнөөр хабаадуулагдана.

Худалдаа наймаанай болон ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай ажалда туһалха, ажалшадай эрилтэ хэрэглэмжые гүйсэдөөр хангаха хэрэгтэ анхаралтайгаар хандахагүй ябадалтай тэмсэхэ, хүн зоной гомдол мэдүүлгэнүүдые шалгажа, гараһан дутагдалнуудые зайсуулха талаар хэмжээнүүдые абаха—иимэ зорилгонуудые урдаа табиһан байнабди.

Магазинууд болон столовонуудай ажалда тохёолдодог дутагдалнууд олон. һүүлэй хэдэн һарын туршада аймаг доторхи сельпонуудай олонхи магазинай хүдэлмэри шалгагдаа. Сэлэнгын совхозой дэргэдэхи совхозрабкоопой бүхы магазинуудые шалгажа үзэхэдэ, Ехэ-Сагаанай болон бусад гүүртэ, отарануудай малшадта зарим шухала эд бараан, эдеэ хоолой зүйл абаашагдадаггүй, таһалдадаг байһан. Мүн магазинуудай зарим хүдэлмэрилэгшэд ажалай журам эбдэдэг байһаниинь элирүүлэгдээ. Тэндэхи дунда һургуулиин дэргэдэ эмхидхэгдэһэн буфедынь муу шанартай хоол үхибүүдтэ наймаалдаг байгаа.

Тодорһон эдэ дутагдалые дары зайсуулхын зорилгоор Сэлэн-Дүүмын поселково Соведэй гүйсэдкомой заседани хэжэ, энэ асуудалые зүбшэн хэлсэһэн. Тус заседани дээрэ депутадууд, совхозрабкоопой түрүүлэгшэ, столовые даагша, Сэлэн-Дүүмын ОРС-ын худалдаа наймаанай таһагай начальник хабаадалсаа. Магазинуудай, столовын ажалые депутадууд, эдэбхитэд һайса шүүмжэлээ. Складта бии байһан эд бараан холын магазинуудта абаашагдадаггүй, малшадай хүсэлтэ захилда хайша хэрэгээр хандадаг баримтанууд элирүүлэгдэһэн байна. Ажалшадай хангалтые эрид һайжаруулха, эдэ дутагдалнуудые зайсуулха талаар хэмжээнүүдые хараалһан Соведэй гүйсэдкомой шиидхэбэри абтаһан юм. Мүнөө тэндэхи магазинуудай, ниитын эдеэ хоолой зургаануудай хүдэлмэри эрид һайжараа.

Гусиноозерск хотын ажалшадые сагаан эдеэгээр хангалга муу байһан. Сагаан эдеэ Сэлэнгын тоһоной завод үйлэдбэрилдэг юм. Тиимэһээ тус завод яагаад сагаан эдеэгээр хотын хүн зониие хангажа шадахаяа болёоб гэһэн асуудал гарадаг болоһон. Энээниие тодорхойлхын тула Сэлэнгын тоһоной заводой ажалые шалгаабди. һүн элбэг, тоһо, зөөхэйгөөр дутагдалгүй. Шэнэ һү ,тараг, кефир, творог наймаанда хомор. Ушарынь юуб? һүнэй заводой хүдэлмэрилэгшэд өөһэдынгөө ажалда харюусалгагүйгөөр хандадаг, худалдаа наймаанай захил бэелүүлдэггүй, арад зоной эрилтые һайнаар хангахын түлөө һанаагаа зобологгүй байгаа бшуу.

Шалгалтын дүнгые аймагай гүйсэдкомой хурал дээрэ хаража, хэмжээн абтаһан юм.

Мүн Ново-Селенгинскэ тосхоной магазинуудай, столово, аймагай эд хэрэглэгшэдэй кооперациин баазын хүдэлмэридэ нилээд олон дутагдалнууд гарадаг байһан. Энээн тухай асуудал аймпотребсоюзай правлениин заседани дээрэ манай штатнабэшэ таһагай эдэбхеэр табижа хэлсэгдээд, хэмжээн абтаһан байна.

һүүлэй үедэ Галуута-Нуурай, Бараатын, Ардасанай болон Поворот тосхонуудай магазинуудай болон столовонуудай, һургуулиин дэргэдэхи буфедэй ажалые һайжаруулха асуудал табигдаһан.

Хүдөөгэй худалдаа наймаанай хүдэлмэридэ үшөөл олон дутагдалнууд бии. Хэрбээ нютагай эдэбхитэд, сомоной соведүүд, олониитын эмхинүүд ажалшадай хиналтын асуудалда саг үргэлжэ анхаралаа хандуулжа, магазин, столовонуудай хүдэлмэридэ үзэгдэһэн дутуу дунданuудые ходо шүүмжэлжэ байдаг һаань, эдэ дутагдалнууд үсөөн байха һэн. Теэд тиимэ шүүмжэлэл ехээр гаргадаггүй, хуушанайнгаа гуримаар, «заһарна бэзэ», «бараан хомор», «машинагүй» гэһэн һанал баримталаад ябадаг заншал орхигдоногүй. Иимэ һанаа амар үзэл мүнөө үеын байдалда яашье таарахагүй. Ажалшад, илангаяа холын малшад таһаралтагүй һайнаар хангагдаха ёһотой гэдэгые зондо һайса ойлгуулжа, тэдэнэй эрилтые гүйсэдхүүлжэ байха шухала.

Наймаалха эд бараан, эдеэ хоолой продукт орон доторнай элбэг ехээр үйлэдбэрилэгдэнэ. Харин наймаанай хэрэгые һайнаар эмхидхэжэ, олоной эрилтэ хэрэглэмжэдэ анхаралтай байха гээшэ гансахан наймаашадай хэрэг бэшэ, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, Соведүүдэй, тэдэнэй депутат, эдэбхитэн бүхэнэй арюун уялга байха зэргэтэй.

Аймсоведэй гүйсэдкомой худалдаа наймаанай штатнабэшэ таһаг аймагай яармаг эмхидхэлгэдэ ехэхэн бэлэдхэл хэжэ үнгэргэһэн байна. Тус яармаг байгша оной октябриин 30-да болоо. Гансахан үдэрэй туршада болоһон энэ яармаг дээрэ аймагай худалдаа наймаанай эмхинүүд 20 мянга гаран түхэриигэй бараа худалдаа. Эд бараан, эдеэ хоолой товар элбэг байгаа. Колхозууд, совхозууд өөһэдынгөө үйлэдбэрилдэг продукцинуудые ехээр худалдаа. Худалдаа наймаагаа зүбөөр эмхидхээд байбал, бараанай гүйсын хэмжээн иимэ ехэ байха байһые энэ жэшээ харуулба.

А. ЧЕБУНИНА,
Сэлэнгын аймагай Соведэй гүйсэдкомой худалдаа наймаанай штатнабэшэ таһагые даагша.

Газаа ехэ хүйтэн боложо байна. Буурал сагаан жабар тооһорно. Тиин гэһэйш Улаан-Үдын горзеленстройн теплицэнүүд соо үнгын сэсэгүүд һалбарна.

Зураг дээрэ: горзеленстройн ахалагша мастер Иван Михеевич Черных һая ургаһан сэсэгүүдые хаража байна.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

АРАДАЙ ЗАРАСА—АЖАЛАЙ БААТАР

«ХУРЯАЛГЫН» УРДА ТЭЭ

(ЗУРАГЛАЛ)

Ажалдаа шунаһан, ажалай абьяас олоһон хүн гээшэ халтадаал һаа, хамаг юумынгээ урда ороһон, хабархама һайхан хүби заяатай байдаг. Иимэ хүнүүдэй тоодо Загарайн аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой хонишон Ханда Бадмаевна Цырендоржиева ороно.

...Галзууд нютагһаа зүүн хойшоо шуумайн ошоһон сарья харгы Ээрын тала руу абаашаха. Талашье гэжэ даа, хоёр тээһээ сагдуул ногоон хаданuудаар хаяалагдаһан үргэншэг гол. Энээ руу морёор дугшуулха болоо һаа, абаһаар ехэ зүдэрүүгээр үзэгдэхэ юм. Голой эрье зүбшан могсо хүрэшэһэн бургааһа, шугынууд борсойлдохо, горхоной хаташаһан, һаба соогуур хүр саһан хүльбэрэн үрхирхэ. Гараашье бээлэйһээ гаргахын аргагүйгөөр эршэгэнэжэ, шэмэрүүн жабар шэхэ хамарта «аһашаха»... Харин Ханда хонишоной отара хүрэжэ ерэхэдэ, тольбо ондоо «уларил» үзэгдэхэ юм. Үнөөхи хада, шугы бургааһанууд «нүхэд» мэтэ болошоод һагсайлдажа һууха. Борохон гэрэй оройһоо бур-бурхан бурьялһан утаан, Барда нохойн бардаастайханаар хусаан... Сагаахан уурал баяһан шэнэхэн дал соо—хонин һүрэг. Эзэниинь—табияа хүсэхэеэ ябаһан, улаахан шарайтай, түргэншэгөөр дуугарһан Ханда хонишон.

Мүнөө үедэ тэрэ ехэл сулөөгүй. Үдэр бүриин түсхай тогтоогдомол гуримшье алдажархёо гү, сагтаа унтанагүй, сагтаа эдеэлнэшьегүй. Харанхы үглөөгүүр бодожо, пеэшэнээ түлижэ, гэрээ дулаасуулһан, халуун сай ууһан болоод лэ. ото хонид соогоо хамаг сагаа үнгэргэнэ. Тэрэ даншье һаа һанаа зоборитой, нэтэрүүгээр оролдоно. Хонидоо һүни нэгэ удаа эрьежэ гараһаниинь «багадаад», бүрэнхы һүни баһал бодошоод бүмбэржэ ябана. Ажалдаа айхабтар лэ шиидэһэн, шунаһан хүн байна даа. ...Далай бүдүүн шара бахананuудта үлгөөтэй зулэ мэтэ һүлэмхихэн фонарьнуудай гэрэл доро бүхы хонин һүрэгөө шалган ябана. Бэеэ хүсэнги, түглэгэр томо ехэ хонид монсогор сагаахан түлгэнүүд урдуурнь үнгэрнэ. һэжэг түрэхэдөө, заримыень саб шүүрэн барижа, аргашан мэтээр ажаглан хараадхина. Урда урданайхиһаа үлэ мэдэгшье һулахаар, һөөлдэнхэйгөөр маарза һаа гү, али найтаажархёо һаа, «һалаһан» хэрэг—тэрэ хонин абаһаар лэ шалгагдаха, шэнжэлүүлхэ. үлэмжэ элбэгхэн тэжээл дээрэ табигдаха жэшээтэй... Мүнөө нэгэ доройтонгёор үзэгдэһэн түлгэхэниие барижа, шэнжэлһэнэй удаа ехэ сортоотой, шадалтай тэршээ зандаа байхадань магтаад, «малгайлаад» табижархина. Иигэжэ хонин һүрэгэйнгөө «үглөөнэй мэндые» мэдэдэг гээшэ ха...

— Түл абалга таряа хуряалгаһаа юугээрээ дутууб... Энэ үедэ бүхы хонидойнгоо хүсэ шадалые нэгэшье килограммаар доошолуулхагүй, нэгэшье хурьга—«амиды үрэһэ» гарзалуулхагүй ёһотойбди, — гэжэ Ханда хэлэдэг.

Энэ «хуряалгадаа» тэрэ бэлэн, шэнэ байрада хонидоо оруулаа. газаагаа бардам хүрэхэ түлеэ залһа буулгаа. Дал, хашаанууд соо лаампа, фонарьнууд бэлэн. Хубаарита үбһэниинь — баһал сүм асарагдаа.

— Уһан дээрээл тухашаранги байнабди. Хонидоо бултыень шахуу худагһаа гараар уһалнабди. Шууяатай, һанаа зоборитой гээшэнь аргагүй. Колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй найдуулһан үнөөхи насос гээшэнь урагшатай юумэ бэшэ байшоо. Автолавка, оёдолшод гэжэ асууна гүт? Хари эдэмнай урда мэтэ ябадаггүй зандаа. Урдуураа ябаад үнгэршэдэг юумэнүүд агша гү»,—гэжэ балай өөрын ажаһуудалай хэрэгые тоожо үгэбэгүй. Дурдаха, һанаха, сэдьхэхэ юумэниинь—хонид, хонид, хонид!

— Хонид хурьгалхадаа бултэ тарганууд, һүтэйнүүд байха ёһотой. Дээрээ ортошоһон үедөө бэшэ, харин эртүүр—мүнөөнһөөл оролдохо, бултыень һайнаар харууһалха ёһотойбди,—гэнэ. Тиихэдэнь мүнөө энэ сулөөгүй, хүл хүнгэдэнхэй ябадагынь эргагүй эли боложо үгэнэ. «Хуряалгада» мүнөөнһөөл бэлэдхэжэ, урдижэ ябана гээшэ ха...

Энэ жэл 328 эхэ хонидһоо 336 хурьга абаа гэхэ юм гү, али 100 эхэ хонин бүриһөө 102 хурьга абаа юм. Эмэ хурьгадынь Батуев Энхындэ, эрьенүүдынь Ширабай Мархиинда үгтөө һэн. Тэдэнэр абаһан хурьгадаа хододоо магтадаг.

Мүнөө гараха дурасхаалта жэлдэ Ханда хонишон бури һайн үрэ дүнгүүдые түйлаха хүсэлтэй, үлэмжэ ехэ урма зоригтой. Энэмнай үнэхөөрөөл хамаг юумынгээ урда ороһон хүн. Жэлһээ жэлдэ, һараһаа һарада һайн үрэ дүнгүүдтэй гарадаг. Дээрээ ортошоод, гэмэр гутар гэжэ огто ябажа үзөөгүй. Ехэ хёрхо, һонор, нарин...

...Үдэшын галай хажууда мүнөө өөрөө сайлажа һууна. Ехэл тэниглэн. Бодолгото болонги. Хара багаһаа эхэгүйгөөр ехэ болоһон, хатуу бэрхэ сагуудай тохёолдоһон ушараар һургуули ёһоор үзэжэ шадаагүй тухайдаа хэр шэбшээ хаб даа. һүүлэй 14—15 жэл соо колхозойнгоо хонин ажалда хүдэлжэ, ажал хүдэлмэриин ашата һайхан үрэ тухайдаа нэн түрүүн лэ бодожо болоо.

Аймагайнгаа Соведтэ депутадаар һунгагдажа, арад зонойнгоо ехэ этигэл найдабарида хүртөө һэн шуу. Галзууд тосхоной шэнэ буусада ажаһуугшадай үмэнэһөө... Али энээнтэй дашарамдуулан һунгагшадһаа холо, таһархай газарта ажаһуудаг, ходо сулөөгүй байдаг байһанаа һанаандаа мүнөө оруулба гү? Али энэ жэл засаг түрын хайра «Шэн габьяата ажалай түлөө» медаль абаһанаа, Загарайда намар болоһон хүдөө ажахын түрүүшүүлэй аймагай һайндэртэ хабаадалсаһанаа, үйлсөөр жэрылдэһэн зурагуудай дунда өөрыгөө харажархиһанаа һанаба гү...

Юрэдөө нүхэр Цырендоржиевагай шэбшэхэ, һанаха юумэн олон даа. Гол гайхамшаг юумэн—ажал хүдэлмэринь.

Р. ЦЫБИКОВ.

Хүн зониие амтатай, буйлуулһан, шанар һайнтай эдеэгээр ходо хооллуулжа байха гээшэмнай тиимэшье амар бэшэхэн хэрэг. Үглөөгүүр эртэ ерэжэ найман сагһаа уридэ эдеэ бэлдэхэш. Үдын эдеэлгэндэ заахашье сулөө забдагүй тухашархаш.

Улаан-Үдын Октябрьска районой «Саяан» столовын коллектив энэ талаар яһала амжалтатай. Эндэ ороһон хүнүүд эдеэ шанагшадай уран шадабариие магтадаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Саяан» столовын түрүү эдеэ шанагшад Нина Рубцова, Тамара Карпова, Галина Форонстинина.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

АЖАЛШАДАЙ БЭШЭГҮҮДҺЭЭ

МАЛШАДАЙ ХҮЛЕЭДЭГ АЙЛШАН

Гомбо Будажапович Будажапов Чисаанын совхозой нэгэдэхи отделениин малшадай хүндэтэ айлшаниинь болонхой. Долоон хоногто хоёр дахин нүхэр Будажапов Загаһата тосхонһоо 40 километрэй зайда байһан Нарин Горхондо хүдэлдэг хонишон Цырендоржо Раднаевтанда хүрөөд, һөөргөө бусахадаа Бамбын һүнэй гүүртэ дайраад, Хүреэтэ, Хуһан Жалга, Гүбээ, Шабарта, Сүнхэрэг гэхэшэлэн малшадай гүүртэ, отарануудаар шэнэ газетэ, журнал, бэшэг тараадаг байна. Олон газар таржа, мал ажал дээрэ хүдэлжэ байһан 60 үрхэтэ айлнуудые даажа абаһан почтальон нүхэр Будажапов морёо хүллэжэ, ээлжээтэ эрьелгэдээ тогтоогдомол үдэрөө алгадгүй гарадаг. Тиигэжэ шэнэ һонинтой хэблэлээр, ном, бэшэгүүдээр нютагайнгаа зониие баясуулхадаа, өөрөөшье сэдьхэлээ ехээр ханадаг.

Гомбо Будажапович табадахи жэлээ үглөө бүри бодоод лэ түрэл Чисаанынгаа талын харгыгаар томо хара сумаагаараа дүүрэн газетэ, журнал, бэшэг, телеграммa, элдэб шэнэ һонин шэрээд, аажамханаар дугшуулна.

С. ЯКОВЛЕВ.
Хоринн аймаг.

БЭШЭГ ЕРЭЭД, ХАРЮУ АБТАБА

Шэнэ Заган тосхондо инвалидуудай байшан бии. Тэндэ гурэнэй үргэмжэ дээрэ һайн һайхан ажаһуужа байһан үбгэд, хүгшэд, үлбэр бэетэйшүүл гүрэн түрынгөө амжалта илалтаар ехэ омогорходог, саашанхи зорилго хүгжэлтөөрнь айхабтар һонирходог. Дотоодын, гадаадын байдалтай бидэнэрэй хододоо танилсажа байха хүсэлдэ газетэ, журнал зайлашагүй шухала нүхэсэлнай юм гээд тус Байшанһаа Даши-Доплок Цыренжапов манда бэшэхэ зуураа, иигэжэ гомдол баряа һэн.

Би, бэшэшье олон нүхэд жэл бүри «Буряад үнэн» захидагбди. Байгша ондо би «Буряад үнэн» жэлээр бэшүүлһэн байнаб. Шэнэ жэлдэшье захил хээб. Үдэр бүри газетэ абахаяа хүлеэжэ ядажа байн гэһээш, хоёр-гурбан хоногто таһалдашахадань, ехэл урмаа хухардагби.

Тон һаяын жэшээ дурдабал, декабриин 3, 4, 6, 7-ной үдэрнүүдтэ гараһан «Буряад үнэн» мүнөөдэр болотор абаагүйб гээд нүхэр Цыренжапов декабриин 9-дэ ябуулһан бэшэг соогоо манай редакцида хандаһан байна.

Энэ бэшэгэй үндэһөөр түргэн хэмжээ абахыень Мухар-Шэбэрэй аймагай хэлхеэ холбооной узелай начальник нүхэр Кубальскаяда редакциһаа эрилтэ хэгдээ һэн. Шэнэ Заганай хэлхеэ холбоочой таһаг инвалидуудай Байшаниие хангадаг юм. Нүхэр Цыренжаповай гомдолые шалгажа үзэхэдэ. баримтань зүб гэжэ тодороо. Дуту үгтэһэн газетэнүүд хүсэлдүүлэгдэжэ эльгээгдээ. Ажалдаа хайхарамжагүйгөөр хандаһан почтальон нүхэр Рябовада шанга һануулга хэгдээ. Инвалидуудай Байшанда ажаһуугшадай эрилтые һайнаар хангахын тула түсхай хэмжээ ябуулганууд хараалагдаа. Жэшээлхэдэ, газетэ абадаг хүн бүхэндэнь хэблэлэй шэнэ номернуудые саг доронь хүргэжэ байхын зорилгоор почтын хайрсагханuудые түхеэрхыень тус байшангай хүтэлбэрилэгшэдтэ дурадхагдаһан байна гэжэ нүхэр Кубальская харюусаба.

Скандинавиин оронуудай дүй дүршэлһөө

НОРВЕГИИН ФЕРМЭНҮҮДЭЭР ЯБАХАДА...

Скандинавиин оронуудта, илангаяа Норвегидэ малдаа сагаан һолоомо һайнаар буйлуулжа, эдюулдэг заншалтай. һолоомоёо буйлуулхадаа щелоч хэлсэдэг, мүн каустическа содо хэлсэжэ, дэбтээдэг юм. Энэ содо хэхэдэ юугээрээ һайн бэ гэхэдэ, һолоомоной клетчаткые хайлуулдаг. Иимэ бодостой холиходо, һолоомоной шанарынь 2—3 дахин дээшэлдэг байха юм. Зүгөөр эдэ бодосууд һолоомоной протеин, витамин болон минеральна зүйлнүүдые нэгэ бага доошонь оруулдаг. Эгээл тиимэһээ бүдүүн болон шэмэтэ тэжээлэй орондо энэ буйлуулһан һолоомые сүм хэрэглэжэ болохогүй. Энэ тэжээлые силостэй холижо малда үгэхэдэ мүншье һайн даа. һаалгадаг үнеэдтэ иигэжэ буйлуулһан һолоомо ехэхэнээр үгэхэдэ һайн гэжэ олон жэлэй дүй дүршэл харуулна. Жэшээнь, үбэлэй сагта Норвегиин ажахынуул үнеэн бүридэ иимэ тэжээл хэрэглэдэг: үбһэн 2 килограмм, һолоомо—20, тэжээлэй корнеплод—20, буйлуулагдаһан һолоомо — 16 килограмм үгтэдэг байха юм.

Иигэжэ буйлуулагдажа үгтэһэн һолоомон үдэр бүри хоёр килограмм үбһэ, 10 килограмм тэжээлэй корнеплод алмадаг. Эндэхи олонхи малшад үнеэдтээ үдэр бүри 16, зарим ушарта 24 килограмм хүрэтэр һолоомо эдюулдэг. Илангаяа тугаллаһанайнь һүүлээр энэ тэжээлые 12 килограмм хүрэтэр доошонь оруулдаг.

Улаф Шеттленэй фермэ Тронхейма городһоо 20 модоной газартахи хадын ташалангһаа саашa үргэлжэлһэн Тренделаги гэжэ үргэн талада оршодог. Үнгэрһэн жэл нютагай улаан үүлтэрэй 18 үнеэдэй тус бүриһөөнь дунда зэргээр 5700 литр һүн һаагдаа.

Шеттлен үбгэжөөл зоотехнигэй табиһан рационһоо багаханшье хазагайрдаггүй. Үдэрэй 25 литр һү үгэдэг үнеэндэ 5 килограмм үбһэ, 20 килограмм силос, шоргоолжоной кислотатай холигдоһон 16 килограмм буйлуулагдаһан һолоомо, мүн 7 килограмм талха тарянай зүйл үгтэдэг. Үнеэн бүхэндэ һаагдаһан һүнэйнь зэргээр тэжээл үгтэдэг.

һолоомоёо яажа буйлуулнаб?

Малай хашаагай нэгэ углууда тус бүридөө 300 килограмм багтаамжатай хоёр томо ванна шэниисын һолоомоор дүүргэгдэнхэй харагдана. Дээрэһээнь каустическа содо хэгдэдэг. Энэ ванна соо буйлуулагдаһан һолоомоор бүхы үнеэдээ хоёр үдэрэй туршада эдеэллэнэ. Тэрэ һолоомоёо Улаф түсхай тэргэдэ тээгээд, үнеэдтээ асардаг. Иигэжэ буйлуулагдаһан һолоомыень мал яһала дуратайгаар эдидэг. Энэ тэжээлһээ үнеэд нэгэтэшье үбдөө гэжэ байгаагүй.

Иимэ тэжээлээр залуу малые эдеэлүүлхэдэ баһал һайн. Үбһэ тэжээлдэ ехэ алмалта боложо үгэдэг. Үбэлэй сагта тугаллаха гунжадые иимэ рационоор эдеэлүүлнэ: үбһэн—2,2 килограмм, силос—7, һолоомон—12, талха тарянай зүйл—0,4 килограмм үгтэдэг. Иимээр буйлуулагдаһан һолоомон тэжээлэй 37,5 процентые эзэлнэ.

Эбэртэ бодо малые бэлшээн таргалуулхынгаа хажуугаар буйлуулагдаһан һолоомо эдюулэн бордодог байха юм. Жэшээнь, Лиллехвамай туршалгын ажахыда зургаа һарын туршада буруу, хашарагуудые шахан таргалуулхадаа үдэр бүри иимэ рацион үгэдэг байгаа: үбһэ—2,5 килограмм, тэжээлэй капуста—4, һолоомотой буйлуулһан силос—5 килограмм, буйлуулһан һолоомон—23, талха тарянай зүйл—0,25 килограмм. Иимэ тэжээлээр эдеэлэхэдэ үнеэдэйнь тус бүриинь шэгнүүр сүүдхын 950 граммаар нэмээ. Хүдөө ажахын дээдэ һургуулиин фермэдэ шэмхэгдэһэн буруудые шахан таргалуулхадаа бүхы тэжээлэйнгээ 45 процентыень буйлуулагдаһан һолоомоор эдеэлүүлһэн байна.

Энэ тэжээлдэ мүн хонидшье угаа дуратай. Хонидто үбэлэй сагта бүхы тэжээлэйнь 40—50 процентыень һолоомон эзэлнэ.

Фермер бүхэн һолоомо дэбтээдэг өөрын түсхай түхеэрэлгэ барижа шадахагүй байна. Эгээл тиимэһээ Норвегидэ олон фермернүүд хамтаржа, һолоомо дэбтээдэг түсхай түхеэрэлгэ нэгэ газарта бариһан байдаг. Энэ түхеэрэлгэнь арбаад, заримдаа зуугаадшье таряашадай малые хангадаг байха юм. Ороной зүүн захадахи Естланда мүнөө һолоомо дэбтээдэг хамтын 48 түхеэрэлгэ ашаглагдана. Эндэнь үдэр бүри 300 тонно хуурай һолоомо буйлуулан гаргадаг.

Бидэ хоёр иимэ предприятяар ябажа хараабди. Мельхюседэ һолоомо дэбтээдэг түхеэрэлгэ мотоор хэгдэһэн юрын сарайһаа бүридэнэ. Хоёр ехэ тогоон сооһоо ээлжээгээр найман тонно хуурай һолоомо буйлуулан гаргана. Тэндэнь оройдоол хоёр хүн ажалладаг юм. һолоомоёо поли дээрэнь суглуулаад, тюк болгон уядаг. Нэгэ уялаань 120 килограмм татадаг. Гурбан уялаа һолоомон нэгэ ванна соо багтадаг байна,

һолоомо дэбтээдэг түхеэрэлгэ типовой проектээр баригданхай. Тэбхэр углуутай хоёр түмэр-бетонно ванна тэндэнь бии. Хоёр ванна соо һолоомо иигэжэ дэбтээдэг: түрүүшын ванна соо һолоомо хээд, һайнаар шэглэдэг. һүүлээрнь дээрэһээнь решёткоор хабхална. Решёткынь ячейкэ хайша хайшаа гурбан сантиметр Тэрэ решётко ваннын амһарһаа 10 сантиметртэ доошонь һолоомоёо дараад байдаг.

Хоёрдохи ваннадань дүрбэнэй гурбан хуби уһан хэгдэдэг. Гэндэнь нэгэ литр уһанда 16 грамм хэмжээтэйгээр каустическа содо хэжэ хайлуулна. Тиигээд энэ раствороо нэгэдэхи ваннынгаа һолоомондо хэхэдэнь, тэрэнь решёткын, мүн дээдэ трубаһаа нэгэ бага дээшээ гараад байха юм.

Раствор соо һолоомонь 24 часай туршада байлгагдана. Энэ һамбаанда хоёрдохи ванна һолоомоор дүүргэгдэнэ. Нэгэ сүүдхэ үнгэрһэн хойно нэгэдэхи ваннынгаа щелочые хоёрдохи ваннадань хэдэг. һүүлээрнь түрүүшынгээ ваннада 100 килограмм һолоомондо гурбан зуун литр хэмжээтэйгээр уһа хэдэг. һулашаг щелочно раствороо хоёрдохи ваннада хэдэг. Тиигээд дээрэһээнь каустическа содо нэмэдэг байха юм. һүүлээрнь һайнаар бүлэдэг. Тиигээд нэгэ сүүдхэ тухай байлгаад, 8—12 часай туршада 2—3 дахин уһаяа һэлгэдэг байха юм. Щелочтой раствороо жэл соо хоёр дахин шэнээр һэлгэдэг.

Ю. ДАШКОВ,
«Сельская жизнь» газетэһээ абтаба.

* * *

ҺАЙШААМААР, ХЭРЭГЛЭМЭЭРШЬЕ

Дээрэ хэблэгдэһэн «Норвегиин фермэнүүдээр ябахада» гэһэн статья манай республикын колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мүн хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй зүгһөө ехэл анхарал хандуулагдаха ёһотой. Илангаяа үбһэ тэжээл, силос, талха тарянай зүйл ниитын малда хүсэд хүрэхөөр бэлдэгдэдэггүй гэжэ бултанда мэдээжэ ааб даа. Эгээл иимэһээ сагаан һолоомо малдаа буйлуулжа үгэхэ гээшэ шухалын шухала хэрэг.

һолоомо буйлуулха олон арга дүршэл бии юм. Тэдэнэй гол шухала, эгээ һайниинь химическэ методээр буйлуулагдадаг. Энэ ушарта һолоомоной шэмэ шүүһэн һайн боложо, мал дуратайгаар эдидэг байха юм. һолоомондо каустическа содо хэхэдэ клетчаткыень һандаргахаһаа гадна, малай хоолой хотодо һайнаар нүлөөлдэг бактеринүүдые улам хүсэтэй болгодог. Каустическа содо хэжэ буйлуулһан һолоомо Буряадай хүдөө ажахын институдай эрдэмтэдэй дурадхалаар республикын колхоз, совхозуудта амжалтатайгаар хэрэглэгдэжэ байна. Манай эрдэмтэд энэ талаар нилээдгүй ажал ябуулһан. Норвегиин фермернүүдэй буйлуулһан һолоомоной үнэ сэн тон хямда байдаг. Дан ехэ ажал гаргагдадаггүй. Юуб гэхэдэ, тэжээлэй цех соо түмэр-бетонно ванна табяад багсалагдаһан тюк һолоомо тэндэ хээд, каустическа содотой холин дэбтээдэг.

Энэ арга дүршэлые хэрэглэхэдээ ажахынгаа эрхэ байдалые харалсаха шухала. Юуб гэхэдэ, Норвегиин фермэнүүдтэ орходоо манай эндэхи нэгэ фермэдэ хэдэ дахин олон үнеэд харууһалагдадаг. Эгээл тиимэһээ ехэ тэжээл гаргашалагдаха болоно. Мүн һолоомо буйлуулдаг ваннашье хэдэн дахин томо байха ёһотой болоно. Нэгэ ваннаһаа нүгөө ванна соо бэлдэһэн раствороо зөөлхэдээ түсхай насос табиха хэрэгтэй.

Норвегиин фермернүүд буйлуулһан һолоомоёо хоёр гурба дахин угаадаг байха юм. Энэ хадаа малшадай ажалые нилээд хүндэдхэнэ. Манай һанахада буйлуулһан һолоомоёо нэгэ дахин һайса угаабал һайн. Ажахын хүтэлбэрилэгшэд Норвегиин малшадай һолоомо буйлуулдаг дүй дүршэлэй зарим һайн талыень ажахыдаа хэрэглэн абаха аабза гэжэ һанагдана.

Б. САМПИЛОВ,
Буряадай хүдөө ажахын институдай багша, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат.

ШАЖАН МҮРГЭЛ—ХАРА ТАМХИН

Уншагшад, таанар, һанана бэзэт. Манай газетын хуудаһанда (үнгэрһэн жэлэй августын 21-нэй үдэр) «Бурханай хайра туһаар» гэһэн статья толилогдоо һэн. Тэрэнэй удхыень богонёор һануулхада иимэ. Захааминай аймагай Хуртага нютагай эрхэтэн Дымбрыл Цыбенов шажан бурхан тухай һанажа, сэдьхэжэ ябаһан юумэй тухайгаа бэшэхэдээ, өөрынгөө наһан соо ушарһан юумэнүүдые бурхантай холбожо, бурхан гээшэмнай эгээшье хооһон хэрэг бэшэ гэһэн хэбэртэйгээр сэхэ хэлээ һэн.

Нүхэр Д. Цыбенов эндүүрнэ гэжэ тиихэдэ манай редакци мэдэжэ байһан мүртөө, иимэрхүү һаналтай хүнүүдэй олонхинь һанамжаяа сэхэ хэлэдэггүй байдаг хадань, энэ ушар тухай хөөрэлдөө хэхын тула тэрэ бэшэгыень толилһон байнабди.

Урдань арад зоной харанхы мунхаг байха үе сагта гансал бурханай аша туһаар энхэ амгалан, хүнэй эдлэхэ юумэ эдлэжэ ябанабди гэжэ хүнүүд этигэдэг байгаа. Харин мүнөө тиимэ бэшэ, арад зоной олонхинь юртэмсын ушар ёһо мэдэхэ болоһон, өөрынгөө жаргал өөрынгөө ухаагаар, өөрынгөө гараар зохёодог, бурхан шажанда шүтэхэ һүзэглэхэеэ болинхой бшуу даа.

Гэбэшье үндэр наһатай үбгэд, хүгшэдэй зариманиинь бурхандаа үшөөл шүтэһөөр. Мүргэл, үргэл өөһэдөө хэхын саана, тэдэнэр зарим хэлбэрхэй харгытай, хүнгэн һаналтай залуушуулые дахуулха гэжэ оролдодог. Тиигээд энэ мэхэтэйхэн урьхадань зарим нэгэн орошодог байха юм.

Нүхэр Д. Цыбеновэй статья тушаа манай газетын хуудаһан дээрэ һонирхолтой хөөрэлдөөнэй болоһониинь уншагшад мэдэнэт. Тус хөөрэлдөөндэ хабаадаһан хүн бүхэн дэлгэрэнгы харюу үгэхые, шажан мүргэлэй мүнөө сагта үшөөл үзэгдэжэ байһан шалтагааниие тайлбарилха гэжэ оролдоһон байна. Тиигээд Дымбрыл Цыбеновэй табиһан асуудалнуудта гол түлэб зүб харюу үгтэһэн.

Гэбэшье «Бурханай хайра туһаар» гэһэн статьяда бусажа, мүнөө үшөө дахин һануулһан ушарнай хадаа, тэрэ бэшэг тушаа болоһон хөөрэлдөөнэй дүн гаргажа, хамталжа согсолһон тобшолол хэхэ гэһэн байнабди.

1.

Эртэ урдын сагта хүнүүд юртэмсын ёһо ушарые мэдэдэггүй байһаниинь элитэ. Тиихэдэ эрдэм болбосорол гэжэ байгаагүй, машина техникэ гэжэ үгы байһан. Байгаалиин алибаа дошхон үзэгдэлнүүд—тэнгэриин дуун, сахилгаан, газар хүдэлэлгэ, ган гасуур гэхэ мэтэ хадаа хүнэй ухаанда ойлгогдохогүй, юрэ бусын үйлэ мэтээр харагдадаг, үзэгдэдэг байгаа. Тиимэһээ эдэ бүгэдэһөө айха һүрдэхэ, бүхы юумые бурхантай холбохо ушар бии болоһон юм. Энэ мухар һүзэгыень ноёд, баяшуул хэрэглэдэг байһан. Шажан мүргэлэй аша туһаар үгытэй ядуу хүнүүдые айлган һүрдөөхые, тороод унатарнь зарахые оролдодог байһан юм.

«...Үгытэй ядуу ба харанхы мунхаг байдалһаа боложо, хүн зон мухараар һүзэглэнэ. Энэ зоболонтойнь бидэ тэмсэхэ ёһотойбди» гэжэ В. И. Ленин бэшэһэн юм. (В. И. Ленин. Зохёолнууд, т. 28, хуудаһан 161.).

Иимэрхүү байдал мүнөө капиталис оронуудта үзэгдэнэ. Үгытэй ядуу арад зоноо һүрдөөхын тула баяд, ноёшуул мүргэлые зэр зэмсэг болгон хэрэглэнэ. Тиихэдэ шажанай түлөөлэгшэд капиталистнуудтай һанал нэгэдэжэ, тэдэнэй ябуулжа байһан политикые дэмжэлсэдэг байха юм.

Эрдэм һургуулитай, түрүү һанал бодолтой хүнүүдэй мунхаг харанхы шажантай хэр угһаа нааша эсэргүүсэн тэмсэдэг байһаниинь эли. Үе сагайнгаа эрдэм ухаанай манлайда ябаһан эрдэмтэд Галилео Галилей, Джордано, Бруно, Коперник гэгшэд шажанай худал хуурмаг үзэлтэй тэмсэһэн, ямаршье үндэһэ баримгагүй байһыень балшыса элирүүлһэн байна. Теэд энээндэнь ноёд, баяшуул дурагүйтэһэн, тэдэниие үгы хэхэ, хюдаха гэжэ эрмэлзэдэг, тиигээд хюдадагшье байгаа. Энэ муухай юумые шажан мүргэлэй түлөөлэгшэд ямаршье «сээр нүгэлгүйгөөр» бэелүүлдэг байһан.

Гэбэшье мэдээжэ эрдэмтэдэй хэһэн хэрэг хосороогүй, үе сагай ошохо тумам улам хүгжэһэн байна. Хожомынь Франциин гэгээрэлшэд Вольтер, Жан-Жак Руссо, Дидро, Монтескье гэгшэд шажан мүргэлэй худал хуурмаг аашые эрид шүүмжэлһэн, зохёолнууд соогоо ёгтолоһ байжа бэшэһэн юм. Жан-Жак Руссогой «Исповедь», Монтескьегэй «Персидскэ бэшэгүүд» гэһэн мэдээжэ зохёолнууд мүнөөшье болотор шэмэ шүүһэеэ гээгээгүй, хэзээдэшье гээхэгүйнь эли. Ородой агуу ехэ эрдэмтэд, гэгээрүүлэгшэд шажан мүргэлэй удха изагуурые гаргажа тайлбарилха талаар угаа ехэ юумэ хэһэн байха юм. В. И. Ленин «Дайшалхы материализмын түлөө» гэжэ зохёол соогоо урданай эрдэмтэд-материалистнуудай зохёолнуудые тон һайнаар сэгнэжэ, тэдэниие хэрэглэхэ тухай онсо тэмдэглэһэн байна. Мүн буряад арадай дундаһаа гараһан эрдэмтэд Доржи Банзаров, Матвей Хангалов, Галсан Гомбоев болон бусад лама, бөөгэй шажанай удхые, хуурмаг номнолые яһала гүнзэгыгөөр шүүмжэлһэн байгаа. Доржи Банзаровай бэшэһэн харын (бөөгэй) шажан тухай ном мүнөөшье гол түлэбөө зүб байна.

Дымбрыл Цыбенов эдэ бүгэдые мэдээшьегүй байжа магад. Гэбэшье тэрэнэй ашанар мүнөө һургуулида ябана бшуу. Жэшээлбэл, 1905 оной январиин 9-нэй үдэр тоогүй олон хүдэлмэришэдые мэхэлжэ алуулһан поп Гапон тухай ашанарынь таабайдаа хөөрэһэн байжа магад. Үгышье һаа, нүхэр Д. Цыбенов өөрөөшье уншаһан байжа болоо. Һэнахада юрэдөөл Санагын дасангай ламанарай муухай ааша, манай Совет засагта эсэргүү тэмсэлые Дымбрыл Цыбенов болон бусад олон лаб мэдэхэ ёһотой.

Агуу ехэ Октябриин аша туһаар амар мэндэ түбхинэжэ, аша гушанарайнгаа эрдэм ухаанда һуража байһанда үнэн сэдьхэлһээ хүхеэшье һаа. Дымбрыл Цыбенов саашадаа төөрөөд, халтад гэһэн юумэеэ «бурханай хайра туһаар» бэелүүлэгдэнэ гэхэдээ, өөрынгөө хэлэһэн юумые өөрөө буруушааһан болоно бшуу даа.

Зай, мүнөө эрдэм ухаанай угаа ехэ амжалта туйлаад, байгаали бодосой эгээ нюуса юумыень элирүүлжэ шададаг, һара, одонуудта хүрэдэг аргатай болгодоод, асари ехэ уһа мурэнэй хүсые унажа абаад байхада, коммунизмын һаруул һайхан байшан байгуулан, хүн зоной ашата жаргалта байдалай орьёл өөдэ ябагдажа байһан үедэ Дымбрыл Цыбенов мэтээр зарим ушаралнуудые тайлбарилдаг хүнүүд үсөөн бэшэ байһаниинь, иимэ һанал бодолой үшөөл үзэгдэһөөр байһаниинь ямар нэгэн шалтагаантай байна гээшэ ааб даа. Тэрэгүй һаа, совет хүнүүдэй эгээ олонхидой материалистическэ үзэлтэй, байгаали бодосой, юртэмсын ба обществын бүхы ушарнуудые зүбөөр ойлгодог болоһоншье һаа тиимэ һаналтай хүнүүд юундэ байха һэм.

Хамагай түрүүндэ ухаан бодол, сэдьхэл гээшэмнай юуб гэжэ мэдэжэ ябая.

Бурханай номнолой ёһоор, хүн гээшэ өөрын һүнэһэтэй, хойто, урда түрэлтэй гэдэг. Тиихэдэ хүнэй ухаан гээшэ бурханһаа табилантай юм. Тиимэһээ хүнэй ухаан хаанаһаа бии болоһониинь, ямар удхатайень ойлгохын аргагүй гэжэ шажангай номууд соо хэлэгдэдэг. Теэд эдэ бүгэдын худал хуурмаг байһыень мүнөө сагай эрдэм ухаан элирүүлэн харуулна.

Марксистско-ленинскэ философиин, диалектическэ материализмын үндэһэ һуурида тулгалжа, мүнөөнэй естествознани, психологи гэхэ мэтын эрдэмүүдэй тайлбарилһан ёһоор, хүнэй ухаан хадаа материальна (бодосой) урэ (продукт) болоно. Тэрэ бодосынь хүнэй ууряг тархи мүн. Ураг тархи хадаа материи (бодосой) эгээ дээдэ шата, эгээ наринаар эмхидэһэн зүйл мүн.

Хүнэй ухаан хадаа бодото бии байһан юумые, тойроод үзэгдэдэг ушаралнуудые шэнгээн абажа, юрэнхыгөөр хэлэхэдэ, гэрэл мэтээр зурагыень абадаг ушартай. Зүгөөр ингэжэ зураг харуулха ушар бүхы байгаалида олон. Жэшээлхэдэ, уһан соо харахада, уһанай эрьеын бургааһа модон харагдадаг. Теэд энээниие хүнэй ухаантай яажа адлидхажа болохоб. Хүнэй ухаан хадаа, нэгэдэхеэр, эгээ дээдэ бодосой продукт гэжэ хэлээд байнабди. Хоёрдохёор, тойроод байһан бодото зүйлнүүд манай ухаанда тогтоходоо, миил дүрсэнь абтана бэшэ, харин ухаанаарнай ойлгогдон, хамтадхагдан абтана. Тиимэ болохолоороо, ухаан гээшэмнай бурханай хэшэг бэшэ, харин бодото бии байһан юумэн (объективная действительность) болоно бшуу даа.

Иигээд байхада, бурхан, һүзэг гэжэ хаанаһаа бии болоһыень мэдэхэмнай хүнгэржэ үгэнэ. Урда сагта байгаалида үзэгдэдэг юрэ бусын үзэгдэлнүүдые хүн ойлгохо, мэдэхэ аргагүй байгаа. Тиимэһээ эдэ бүгэдые ухаан бодолдоо тэрэ үеын хүнүүд шэнгээхэдээ, энэмнай юрэ бусын хүсэнһөө удхатай гэжэ һанадаг болоһон байгаа. Теэд юрэ бусын хүсэн гэдэгынь һүүлдээ бурхан боложо гараһан байха юм.

Энээниие баримталха тусхай хүнүүд юрын уладай дундаһаа бии болоо, эдэнь бөө, лама, поп гэхэ мэтэ.

Энэ ушарые һайса ойлгожо үзэе. Бурхан гээшэмнай өөрөө табигдаһан юрэ бусын оршолон бэшэ, харин хүнэй өөрынгөө һанаанһаа абажа зохёоһон хэрэг болоһониень мэдэжэ абанабди. Саашань иимэ байһыень бүри үни сагай эрдэмтэд мэдэһэн байгаа гэжэ түрүүн хэлээ һэмди. Тиигэбэшье бурхан тахилга дэлгэржэл байгаа. Энэ хадаа хүниие мунхаруулха, мухар һүзэгөөр дараха ябадалда дуратай баяд, ноёдой гарта ехэл таатай юумэ болоһон хадань, али болохоор дэмжэдэг, хүгжөөдэг байһан гэжэ баһа хэлэгдээ һэн.

Иигэжэ хэлэн сасуу һүзэгшэ хүн «байгты, байгты, мүнөөмнай манай орондо баяд ноёд үгы болонхой, эрдэм ухаан хүгжэн бадараа, тиигэбэшье бурхан байһаар шуу. тэрэгүй һаань, мүргэлшэнь юундэ байха болоноб?» гээд асууха ушартай болоно бшуу даа.

Хэрбээ энэ асуудалда харюу хүсэд табяа һаа, Дымбрыл Цыбеновэйшье эндүүрэлдэ харюу үгтэхэ байна.

Зүб даа, манай орон дотор Агуу ехэ Октябриин революциин ашаар, Коммунис партиин хүтэлбэри доро шэнэ общество—социализм байгуулагдаад, коммунизм тээшэ зорижо ябанабди. Мүлжэгшэ анги, баяд ноёд үгы хэгдэнхэй. Тиигэжэ бурхан шажан дэмжэхэ экономическа, социальна үндэһэн үгы болгогдонхой. Хүниие хүнэй мүлжэхэ ябадал усадхагданхай, тиимэһээ ажалша хүниие мунхаруулан гартаа бариха гэжэ эрмэлзэдэг хүсэн үгы болонхой.

Хэдышье иимэ һаань, бурхан мүргэл огтолон үгы болоодүй байна. Баһал тэрэ һүзэгшэмнай бидэнээ гэнэдхээхэ гэхэдээ болохо. «Байгтыл даа, шажан бурханай экономическа, социальна үндэһэниинь усадхагданхай гэхэт, теэд мүргэл хэдэг хүнүүд, манай совет хүнүүд мүртөө, бии байһаар ха юм» гэжэ тэрэ мүргэлшэмнай хэлэхэнь ха. Хэлэг, эгээл нигэхыень хүлеэнэ ёһотойбди.

Мүнөө болотор энэ хөөрэлдөөн соогоо тусхайдань хүнэй ухаан, мэдэрэл тухай хэлэһэн байнабди. Һүзэгшынгөө хэлээшэдэ харюусахын тула, тусхай хүнэй ухаан мэдэрэлһээ гадна, ниитын ухаан мэдэрэл гэжэ байдагыень тэмдэглээ.

Ниитын ухаан мэдэрэл олон янза байдаг. Искусство, үзэл бодол, абари заншал гэхэ мэтэ. Ниитын ухаа мэдэрэлдэ шажаншье оролсоно.

Шажанай хаанаһаа, хэзээ бии болоһониие хэлэһэн байнабди. Шажан хэзээ нэгэтэ бии болоһон аад, мүнөө болотор зарим хүнүүдые хара урьхадаа бариһаар байдагыень гайхаһанай хэрэггүй. Юуб гэхэдэ, шажанай бии болоходо туһалалсаһан зарим ушарнууд мүнөөшье бии байна. Жэшээлхэдэ, ган гасууртай тэмсэхэ талаар хэды ехэ илалта туйлагдабашье, ган гасуур мүнөөшье ехэ хохидол хүнүүдтэ асарна. Тэрэниие бүрин илажа шадагдаагүй байна. Тиимэл хадань, үнөөхил Дымбрыл Цыбенов үбгэмнай мүргэлшэдтэеэ хамта лусууд тахижа ороно бшуу.

Зүгөөр байгаалиин бусад хүсэнүүдые илаһандал адли, эрдэм наукын хүгжэхэ тудам ган гасуурайшье илагдаха байһаниинь дамжаггүй. Газарай хүдэлхые мүнөө нара, һарын хиргэхые холо урид мэдэдэгтэл адляар мэдэдэг болохомнай элитэ. Энэ талаар һая Ташкентдэ хүдэлһэн газарые шэнжэлэгшэд яһала урагшаа дабшаа. Залин гээшэмнай луу загаһанай һүүлэй шарбалта бэшэ, харин электрын галай удхатай гэжэ хүн бүхэн, үхибүүдһээ эхилээд мэдэдэг болонхой. Эдэ бүгэдые хэн арсахаб!

Саашань хэлэхэдэ, манай ороной Конституциин ёһоор шажан мүргэлдэ эсэргүү ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулха эрхэтэй хамта, мүргэлшэд мүргэлөө хэхэ эрхэтэй байна. Тиимэ һэн хойнонь, лама, поп гэдэгүүд байлсана. Эдэнэр һүнэжэ, хосоржо ябаһан шажанаа барижа абахын тула миин һуунагүй, шадал соогоо мүргэлшэдые бэе тээшээ татана. Тиихэдээ шажан мүргэл баримталхые оролдодог хүнүүд бии болоно.

Үшөө саашань хэлэхэдэ, мүргэлшэдэй олонхинь хадаа урданайнгаа ёһо баримталан, бурханда этигээ—этигээгүйшье һаа, урдань лэ иимэ байһан юм гээд мүргэл хэдэг. Манай һанахада, Дымбрыл Цыбеновшье иимэрхүү хүнүүдэй нэгэн бэшэ аал даа.

Эгээл иимэһээ мүнөөнэй мүргэл хэлгэ хадаа хуушан сагай үлэгдэл болоно.

Шажан мүргэл гээшэ хуушан хархис сагай үлэгдэл хадань, тэрээнтэй тэмсэхэ али олон арганууд бии. Зүгөөр эдэ аргануудай һулаар хэрэглэгдэдэг ушар мүнөө шажан мүргэл хэдэг хүнүүдэй төөрижэ, дууһажа ябаһан гол шалтагаануудай нэгэн гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Теэд хараадшье үзэел даа.

Дымбрыл Цыбеновэй байдаг Хуртага нютагта гэгээрэлэй хүдэлмэри хэр ябуулагданаб гэжэ хараад хэлэе.

Тус нютагта клуб бии юм байна. Газаа талаһаань харахада яһала гэмгүй, юрэдөө тааруу зохидоор сэнгэмээр, сүлөөтэй сагаа үнгэргэмөөр, гэжэ һанамаар. Теэд энэ заахан клуб соонь Захааминай аймагай XXI партс'ездын нэрэмжэтэ колхозой 3-дахи отделениин конторо, библиотекэ байрлана. Үнэн дээрээ энэ клубынь соёл культурын гуламта бэшэ, харин отделениин хүдэлмэришэдэй үглөөгэниинь ажалдаа гарахынгаа урда тээ суглараад ярилдаха, тамхи татаха гэр болонхой юм.

Хуртага нютагайхид клубтаа киногой ерэхэдэ ошодог, Теэд киношье хаа ганса асарагдаха юм. Асарагдаашье һаа, үни хада харагдаһан хуушан фильмүүд табигдана.

Эндэхи үндэр наһатай үбгэд, хүгшэд Захааминай аймагай алишье нютагайхидһаа олоороо үргэл мүргэл хэдэг, Ивалгын дасанда ябуултадаг суутай. Гэбэшье шажанай хархис аашые оро бодогүй шүүмжэлһэн удхатай уран һайханай документальна фильмүүд, лекци, элидхэл гэжэ үзэгдэдэггүй. Эндэ уран һайханай бүлгэм баһа үгы байха юм.

Библиотекэдэ ерэдэг, номуудые уншадаг хүнүүдын хурга дараад тооломоор үсөөн. Агитаторнууд айл айлаар ябажа хөөрэлдөө, ойлгууламжа хэнэ аа гү гэхэдэ, энэшье байхагүй юм. Ушар иимэһээ Дымбрыл Цыбеновтэл адлирхуу хүнүүд ойлгууламжын, болбосоролой хүдэлмэридэ хүртэдэггүй, шажан мүргэлэйнгөө удхые ойлгоогүй, мэдэрээгүй байна ха юм даа.

Мүргэлые таһа хорихо, үгы хэхэ гэһэн хуули СССР-эй Конституциин ёһоор үгы юм гэжэ хэлэгдээ һэн. Зүгөөр энээнтэй хамта шажанда эсэргүү хүдэлмэри ябуулха эрхэ партийна, совет, комсомолой организацинууд, коммунистнууд болон бүхы ажалшадта үгтэнхэй. Энэ эрхэ олон газарта хүсэд бэелүүлэгдэнэгүй.

Шажан мүргэл, лама, бөөнэр хадаа хүнэй тулиха, ядарха, үбшэн зоболондо дайрагдаха ябадалые шадамараар хэрэглэдэг. Энээн тушаа тон гүнзэгы удхатай арадай аман үгэнүүд тон олон. Жэшээлхэдэ, «зуд болоходо нохой таргалха, зоболон болоходо лама таргалха» гэжэ арад хэлсэдэг. Энэнь ехэ зүб. Энээниие ямар ушарта дурданабибди гэхэдэ, мүнөөнэй һүзэгшэдэй зариманиинь үбшэн тахал, зоболон зүдэрүүтэй дайралдаад, саг соонь мүнөө үеын туһаламжа абаха аргагүй дээрэһээнь лама, бөөдэ хандаха ушартай болодог. Хуртага нютаг энэ талаар ямар бэ? Энэ хадаа колхозой центрһээ 15-аад модо холо оршодог. XXI партийна съездын нэрэмжэтэ колхоз яһала томо ажахы юм. Тиихэдэ Хамни нютаг дээрэнь ори гансахан амбулатори бии. Тиигэбэшье эндэхи өмшэлэгшэд колхозой бүхы отара, гүүртэ болон һаалиин фермэнүүдые эрьежэ үсөөн ябадаг гэлсэнэ. Нарайлалгын гэр колхоз соо ори ганса аад, тэрэ саанаа муу хүдэлдэг. Энэ байдалаарнь нютагай һүзэгшэ һамгад һамбаашалан, буддын шажанай гуримаар үхибүүдыень ламанарай найжалдаг ябадал үзэгдэдэг байна.

Иигээд, нүхэд уншагшад, Дымбрыл Цыбеновэй бэшэг тушаа хөөрэлдөөгөө манай газетэ дүүргэхэнь. Зүгөөр шажан мүргэлэй үлэгдэлнүүдтэй тэмсэхын, эдэниие усадхахын тула манай хөөрэлдөөн нилээд юумэ элирүүлээшье һаа, табигдаһан асуудалнуудта харюу дүүрэн үгтөө гэхын аргагүй.

Тиимэ тула манай газетэ саашадаашье энэ асуудалаар бэшэжэ байха, шажан мүргэлэй үлэгдэлнүүдтэй тэмсэхэ хэрэгтэ ойлгууламжын, соёл болбосоролой хүдэлмэриие һайжаруулха, клуб, библиотекэнүүдэй хүдэлмэриие һонин, удха гүнзэгытэй болгохо, шэнэ заншал болон шэнэ ёһоной үзэгдэлнүүдые хүнэй байдалда гүнзэгыгөөр нэбтэрүүлхэ шухала байһан хадань, бүхы партийна организацинууд, соёл болбосоролой эмхи зургаанууд өөрынгөө хүдэлмэриие улам һайжаруулха байһандань найданабди.

ХИАЫН СААНАҺАА

Газетэнүүдэй түрүүшын хуудаһанда

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгинай Турцида аяншалгын дүнгүүд тушаа дэлхэйн хэблэл ехэ анхарал хандуулна.

Болгариин түбэй бүхы газетэнүүд совет-турциин коммюникее: «Совет орон Турци хоёрой хоорондын харилсаанай хүгжэлтэдэхи шухала шата», «Үгээ ойлголсолго, этигэлсэлгэ улам һайжарна», «Ашатай үрэтэй аяншалга» гэһэн гаршагуудтайгаар тунхаглаба.

Ядерна зэбсэг тараахагүй тухай договор баталха, тэрэниие ямарааршье туршаха ябадал зогсоохо шухала гэжэ коммюнике дотор хэлэгдэһэн һанамжые «Берлинер Цайтунг» газетэ (ГДР) дурдана.

Зүүн-Урда Азида тохёолдоһон аюултай байдал тушаа СССР Турци хоёрой һанаата боложо байһан тухайда Тунисай хэблэл бэшэнэ.

Мүн Варшавын, Прагын, Копенгагенай, дэлхэйн бусад нииcэлэл хотонуудай газетэнүүд совет-турциин коммюникее дэлгэрэнгыгээр найруулан тунхаглаа.

«ЛУНА-13» ҺАРЫЕ ШЭНЖЭЛНЭ

ПРАГА. (ТАСС). Чехословакиин газетэнүүд «Луна-13» гэжэ совет автомат станциин һара дээрэ амжалтатайгаар бууһан тухай уншагшадтаа дуулгана.

«Луна-13» һарын дүрэ шарайе буулгана», Телевизионно «нюдэн» һарые метр хүрэхэгүй зайһаа шэртэн шэнжэлнэ», «һарын хажууханһаа» гэһэн гаршагуудтай материалнуудые Прагын «Руде право», «Лидова демокрацие», «Свободне слово», «Земедельске новины» гэжэ газетэнүүд тунхаглаа.

БЕРЛИН. (ТАСС). Берлинэй демократическа хэблэл замбуулиниие шэнжэлхэ хэрэгтэ совет эрдэм, техникын туйлаһан шэнэ амжалтада зорюулагдаһан мэдээсэлнүүд ба бусад материалнуудые тунхаглаа. «Луна-13» гэжэ совет автомат станциин дамжуулһан һарын фото-зурагуудые гаргаба.

ЛОНДОН. (ТАСС). «Луна-13» гэжэ автомат станциин дамжуулһан, һарын нюур талын шэнжэ тухай мэдээнүүд һара дээрэ хүниие буулгаха хэрэгтэ угаа ехэ удха шанартай байха гэжэ Англиин газетэнүүд тусхайлан тэмдэглэнэ.

АФИНА. (ТАСС). Совет эрдэм ухаанай гайхамшаг шэнэ туршалга Грецидэ бүгэдэ ниитын һонирхол үүсхэбэ. «Ородууд һарые шэнжэлхэ программа түргэдхэнэ», —гэжэ «Акрополис» газетэ тэмдэглэбэ. «Луна-13» станциин дамжуулһан мэдээнүүд һарада түрүүшын совет шэнжэлэгшэдые эльгээхын тула тон шухала байхань лабтай гэжэ «Элефтерия» газетэ бэшэнэ.

Замбуулиниие шэнжэлхэ Англиин түсэбүүд

ЛОНДОН, декабриин 28. (ТАСС). Дэлхэйе тойрон ниидэхэ. Англиин өөһэдынь бүтээһэн хэмэл одые ойрын хоёр жэл хахадай турша соо дэгдээхэ гээд Англиин правительство шиидхээ гэжэ «Дейли Мейл» газетэ мэдээсэнэ. 100 тухай килограмм шэгнүүртэй тиимэ хэмэл одон Англиин «Блэк Эрроу» (хара годли) гэжэ ракетын туһаламжаар. Австралидахи Бумерай полигонһоо табигдахаар хараалагдана.

ЗАМБИИН ЦЭРЭГҮҮДТЭ ЗАХИРАЛТА ҮГТӨӨ

ДАР-ЭС-САЛАМ, декабриин 28. (ТАСС). Анголо гэдэг Португалиин колонитой хилэлдэг нютаг худар Замбиин сэрэгэй частьнуудые эльгээхэ гэжэ Замбиин правительство захирба.

Эндэ мэдээжэ болоһоной ёһоор, Анголын газар дээрэ байдаг Португалиин сэрэгүүд һаяхан Замбиин хилые эбдэһэн, тэрээнһээ шалтагаалжа хоёр замбиец алуулһан байна. Тиимэһээ Замбиин правительство иимэ хэмжээ абаба.

Замбиин правительство өөрынгөө хилэнүүдэй аюулгүй байдал хангахын тула пограничные частьнуудта нэмэлтэ хүсэ эльгээхэ гэжэ шиидхээ гээд Лусакаһаа мэдээсэнэ.

КАМБОДЖЫН БУРУУШААЛГА

ПНОМПЕНЬ, декабриин 28. (ТАСС). Камбоджын территори дээрэ Таиландын һүйдхэлшэдэй хорото ябуулгануудые хэжэ байһантайнь дашарамдуулан, Камбоджын МИД Таиландын правительстводо Пномпеньдэхи Индонезиин посольствоор дамжуулан, буруушаалай ното эльгээбэ.

Хилэһээ 10 километр зайда Таиландын һүйдхэлшэдэй зооһон миные дайража, декабриин 11-дэ кхмер таряашан ба хоёр сар гэмтэһэн байна гэжэ ното дотор мэдээсэгдэнэ.

Камбоджодо эсэргүү энэ мэтын хорото ябуулгануудые дары болюулха эрилтэ Таиландын засагаархидай урда Камбоджын правительство табиба.

Сенатор Морзегэй мэдүүлгэ

ВАШИНГТОН, декабриин 28. (ТАСС). Вьетнамдахи дайгаа улам үргэдхэхэ политика ябуулажа үргэлжэлбэл—США-гай президент Джонсон нэрээ эсэслэн хухалха гэжэ сенатор Морзе мэдүүлбэ. Президент хэрбээ мүнөөнэйнгөө хараа шугам баримталан дабшабал, түүхын үмэнэ нэрээ гутааха байха. Хүн түрэлтэниие дэлхэйн гурбадахи дайн хүдар татажа оруулһан ямаршье президент хамаг зоной хараал шэнгээхэ гэжэ тусхайлан тэмдэглээд, хэрэг үйлэнүүдэй бүри аюултай болошоогүйдэнь дайнай зүргэһөө гаража, амгалан тайбан байдалай арюун замда орохыень США-гай правительствые уряалба.

УРДА КОРЕЙН ЗАСАГААРХИДТА ҺАНУУЛГА

ПНОМПЕНЬ, декабриин 28 (ТАСС). Камбоджотой хилэлдэг район худар сэрэгүүдээ эльгээхэ гэһэн Урда Корейн засагаархидай һанаашалга юу харуулнаб гэхэдэ, нейтральна Камбоджодо эсэргүү Америкын-Урда Корейн сэрэгүүдэй түримхэй ябуулгануудта эдэбхитэйгээр хабаадаха гэжэ урдакорейнхид бэлдэжэ байһан болоно.

Камбоджын хилэ тээшэ Урда Корейн сэрэгүүдые эльгээһэнһээ уламжалан тохёолдожо магат тулалдаануудай түлөө, хүнүүдэй хосоролгын түлөө бүхы харюусалгые Урда Корейн засагаархид дааха гэжэ Камбоджын правительство мэдүүлбэ.

1

2

3

«Буряад үнэн» газетын сентябриин 18-най номерто дороо нэрэгүй гурбан фото-зураг толилогдоһон юм. Тиигээд эдэ фото-зурагуудай дорохи нэрэ, тайлбариие таажа бэшэхэ конкурс уншагшадай дунда соносхогдоһон байна.

Редакцидамнай эдэ гурбан зурагууд тушаа яһала олон бэшэг, харюунууд ороо. Тэдэнэй ехэнхинь фотонуудай удха, композициие таажа, гол руунь хэлэжэ бираагүй байха юм. Гансал Хяагта городто ажаһуудаг манай уншагша А. Т. Нимаев яһала удхатай харюу редакцидамнай эльгээбэ. Тэрэнэй тайлбариие доро толилнобди:

1. Үргэн дайдынгаа хангалые
Үндөөд үзыш, нүхэрни!
2. Аглаг нютагайм нэмжээн,
Алаг сээжэ соом уужам.
3. Эжымнай одоол ерээл даа.
Энеэдэтэй нааданхай асараал даа.

Мүнөө тиихэдэ толилогдоһон Ф. Сорокиной (1-дэхи, 2-дохи), Б. Ахмедеевэй (3-дахи) фотонуудые уншагшадай анхаралда дахин үгэнэбди.

«Нэрыень һанаад үзэгты» гэһэн конкурсдо илаһан уншагша А. Нимаев нэгэдэхи шатын дипломоор шагнагдаба. Тиигээд конкурсдо хабаадалсаһан хүнүүдтэ ехэ баясхалан хүргэнэ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Колхоз, совхозууд дүнгөө гаргана» гэһэн түрүү бэшэг; Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй сесси тухай мэдээсэл.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Хурьга абалга — харюусалгатай үе» гэһэн корреспонденци.

Гурбадахи хуудаһанда: пропагандистда туһаламжа — «Ленин — революционно теориин агууехэ пропагандист» гэһэн статья.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: хилын саанаһаа мэдээсэл.

МАГТУУЛХА ЁҺООРООЛ МАГТУУЛНА

Александра Турчининова «Союзпечатиин» городой агентствэдэ киоскые даагшаар хүдэлдэг. Киоскдонь хүнүүд хододоо олон байдаг. Тэрэ өөрынгөө уншагшадта ямар нюумэнэй хэрэгтэй байһыень һайса мэдэжэ, газетэ, журнал, ном болон бусадые элбэгээр абаашажа худалдаанда табина. Тиимэһээ худалдан абагшад эндэһээ хэрэгтэй юумэеэ заатагүй абадаг байха юм.

Гадна киоскын хүдэлмэрилэгшэ абаһан ном ба журнал болон бусадай тобшо удхые тодорхойгоор мэдэжэ, худалдан абагшадай һонирхоһон асуудалда харюу үгэхөөр бэлэн байдаг. Тэдэнэрэй юу абажа уншаа хада зохихо байһан тухайнь дурадхадаг байна.

Энэнь Александра Ильиничнагай хүдэлмэридөө амжалта туйлаха ябадалдань туһална. Тиигэжэ һара бүхэнэйнгөө даабари хододоо үлүүлэн дүүргэдэг. Абаашаһан лэ газетэ, журналынь тэрэ үдэртөө худалдагдана.

Н. ХАЗАГАЕВ.

ЗАҺАБАРИ

Манай газетын декабриин 29-нэй номерто республикын арадай гэгээрэлэй эдэбхитэдэй суглаанһаа мэдээсэл соо редакциин хүдэлмэрилэгшэ Д. Эрдынеевэй зэмээр ехэ алдуу гараа.

Алдуу хэһэн зэмэтэй Д. Эрдынеевтэ хатуу хэмжээн абтаба.

АРБАН ЖЭЛЭЙ БАЯР

Улаан-Үдэ хотодохи хүдэлмэришэн-залуушуулай 13-дахи һургуулиин тогтоһоор арбан жэлэй ой гүйсэбэ. Һургуулиин коллектив алдарта ойгоо ажалай һайн үрэ дүнгүүдээр угтаба. Үнгэрһэн хугасаа дотор энэ һургуулиие 300-гаад хүн дүүргэжэ гараа. Эдэнэй олонхидынь дунда болон дээдэ һургуулинуудта урагшатайгаар һуралсана. Жэшээнь, Буряадай багшанарай Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ дээдэ һургуулида, Зүүн Сибириин технологическа институдта, Ленинградай театральна институдта тус һургуули дүүргэгшэд олоороо һуралсана.

Д. НИМАЕВ.

Редактор Ц. О. ОЧИРОВ.

Манай адрес, телефонууд:

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора — 23-67, зам. редактора — 38-42, зам. редактора — 35-84, секретариата — 27-37, отделов: сельскохозяйственный — 47-59, 35-14, промышленный — 48-89, 33-61.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: партийной жизни — 40-49, идеологический — 24-74, 60-21, советского строительства и быта — 34-93, рабселькоров и писем — 25-41, 38-30, информации — 34-05 и перевод — 24-74.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н-03778. Зак. № 1176.